

Fundamentarea realizării unei cercetări sociologice asupra gradului de satisfacție a studenților privind calitatea învățământului superior

I. Practici privind chestionarea studenților în România.....	3
I.1. Cadrul legislativ existent în România	3
I.2. Chestionarea studenților, parte a procesului de evaluare internă și externă a calității învățământului superior.....	5
I.3. Chestionarea satisfacției studenților de către instituțiile de învățământ superior din România 10	
I.4. Analiza prevederilor din cartele instituțiilor de învățământ superior care vizează chestionarea și dialogul cu studenții.....	16
II. Exemple de buna practică de la nivel internațional.....	19
II.1. Percepția evaluării calității învățământului superior în presa internațională	19
II.2. Impactul mediatic generat de implementarea National Student Survey în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord	20
II.3. Pozițiile federațiilor studențești în legătură cu satisfacția studenților.....	22
III. Măsurile privitoare la pilotarea chestionarului național studențesc.....	24
IV. Modele cu privire la construirea unor eșantioane reprezentative pentru chestionarul național studențesc.....	29
IV.1. Model A.....	30
IV.2. Model B.....	31
IV.3. Model C.....	34
IV.4. Selectare model de eșantionare	35
IV.5. Selectare populație reprezentativă de studenți	35
V. Studiu cu privire la stabilirea categoriilor de studenți vulnerabili.....	37
V.1. Introducere	37
V.2. Mediul de proveniență	37
V.3. Minoritățile etnice	43
V.4. Persoanele cu dizabilități	45
V.5. În funcție de gen	47
V.6. Situația economică și socială a familiei.....	48

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

V.6. Alte aspecte - migrația, sistemul de protecție a copilului și orientarea sexuală	50
V.6.1. Migrația	50
V.6.2. Sistemul de protecție specială a copilului	50
V.6.3. Orientarea sexuală	51
V.7. Metodologie cu privire la stabilirea categoriilor de studenți vulnerabili	52
VI. Implicațiile GDPR în prelucrarea și administrarea chestionarului național privind satisfacția studenților	55
VI.1. Introducere	55
VI.2. Registrul matricol unic al universităților din România – cadrul general	55
VI. 3. Responsabilitățile UEFISCDI privind prelucrarea, gestionarea și protecția datelor în RMUR .	56
VI. 4. Responsabilitățile instituțiilor de învățământ superior și Academiei Române privind prelucrarea, gestionarea și protecția datelor în RMUR	57
VI. 5. Prelucrarea datelor cu caracter personal și implicațiile GDPR în cazul de față	58
VI.6. Concluzii	59
VII. Analiza de nevoi	61
Anexa nr. 1 – Lista abrevierilor pentru instituțiile de învățământ superior	63
Anexa nr. 2 – Articolele de presă consultate în descrierea percepției evaluării calității învățământului superior în presa internațională	66
Anexa nr. 3 – Articolele de presă consultate în prezentarea impactului mediatic generat de implementarea National Student Survey în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord	68
Anexa nr. 4 – Bibliografia consultată în vederea realizării studiului cu privire la stabilirea categoriilor de studenți vulnerabili	70

I. Practici privind chestionarea studenților în România

I.1. Cadru legislativ existent în România

Cadru legislativ existent în România nu este unul extrem de dezvoltat în ceea ce privește existența unor prevederi care să conducă la implementarea unor instrumente de sondare a satisfacției studenților cu privire la procesul educațional și a elementelor care alcătuiesc „viața studentescă”, precum mijloacele de suport și facilitățile acordate, precum bursele, căminele sau cantinele. În **Legea educației naționale nr. 1/2011** am identificat mai multe principii care ar putea sta la baza adoptării unui instrument național privitor la chestionarea satisfacției studenților.

Tabel nr. 1. Selecție a prevederilor din Legea educației naționale nr. 1/2011 care ar putea fundamenta implementarea unui chestionar național cu privire la satisfacția studenților (sursa: cercetare proprie)

Nr. crt.	Articol	Conținut
1.	art. 3 lit. t)	„principiul fundamentării deciziilor pe dialog și consultare ”
2.	art. 3 lit. u)	„principiul respectării dreptului la opinie al elevului/studentului ca beneficiar direct al sistemului de învățământ”
3.	art. 118 lit. k)	„principiul consultării partenerilor sociali”
4.	art. 202 lit. d)	„principiul libertății de exprimare - în baza căruia studenții au dreptul să își exprime liber opiniile academice , în cadrul instituției de învățământ în care studiază”

Practic, aceste principii fac apel la dialog și consultare, pornind de la **dreptul la opinie și principiul libertății de exprimare**. Formularea acestora este însă specifică unei legi organice, fiind vagă. Totuși, pornind de la aceste prevederi, considerăm că un instrument în sensul chestionării opiniei studenților este mai mult decât bine venit.

În **Spațiul European al Învățământului Superior (SEIS)**, prin **Standardele și liniile directoare pentru asigurarea calității (ESG)**¹ revizuite și aprobate la Conferința Ministerială de la Erevan din 14-15 mai 2015, asigurarea calității se bazează pe patru principii, unul dintre acestea menționând în mod explicit consultarea studenților; „[...] **asigurarea calității ține cont de cerințele și așteptările studenților**, ale tuturor celorlalți actori și ale societății”.

De asemenea, în cadrul primei părți a ESG, intitulată *Asigurarea internă a calității*, a fost elaborat standardul 1.7 privind managementul informației, care are specific faptul că: „**instituțiile trebuie să se asigure că sunt colectate, analizate și utilizate informații relevante pentru gestionarea eficientă a programelor lor și a altor activități**”. Implementarea acestui standard are în vedere colectarea, analiza și valorificarea unor date, care contribuie la fundamentarea luării deciziilor în ÎÎS și identificarea domeniilor care necesită o abordare managerială mai atentă. Linia directoare pentru aplicarea standardului stabilește următoarele informații de interes:

- Indicatori de performanță cheie/importanți;
- Profilul populației de studenți;

¹http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Informatii_publice/Standarde_si_linii_directoare_asig_calitatii_RMD.pdf

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- Parcursul educațional al studenților, rata de absolvire și rata de abandon;
- Satisfacția studenților față de programele de studii pe care le urmează;
- Resursele disponibile de învățare și serviciile de sprijin pentru studenți;
- Traseele profesionale ale absolvenților.

Putem constata că cinci din cele șase categorii de informații de interes recomandate pentru a fi colectate de către ÎS au o strânsă legătură cu studenții. **ESG nu prevăd metode standard de colectare**, acestea fiind variate de la un context la un altul. Totuși, se menționează faptul că „este important ca **studenții și cadrele didactice să fie implicate în oferirea și analizarea informațiilor și în planificarea activităților ulterioare de urmărire (follow-up)**”.

Un alt document important unde găsim referințe la chestionarea studenților este **Metodologia de evaluare externă, standardele, standardele de referință și lista indicatorilor de performanță** a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior.

Tabel nr. 2. Selecție a indicatorilor din Metodologia de evaluare externă ARACIS care ar putea fundamenta implementarea unui chestionar național cu privire la satisfacția studenților (sursa: cercetare proprie)

Nr. crt.	Articol	Conținut
1.	IP A.2.1.5.	Personalul administrativ al serviciilor de sprijin pentru studenți. <u>Ref.1:</u> Studenții sunt chestionați periodic cu privire la activitatea personalului administrativ al universității, sunt invitați să evalueze activitatea angajaților cu care au contact direct, iar în urma acestor evaluări ÎS adoptă un plan de măsuri pentru îmbunătățirea activității.
2.	IP B2.1.3	Nivelul de satisfacție al studenților în raport cu dezvoltarea profesională și personală asigurată de universitate. <u>Min.:</u> ÎS are și aplică reglementări pentru mecanismele de sondare periodică a opiniei studenților cu privire la satisfacția acestora în ceea ce privește procesul educațional, serviciile studențești și infrastructura oferite de universitate. Mai mult de 50% dintre studenți apreciază pozitiv mediul de învățare/dezvoltare oferit de către universitate și propriul lor traseu de învățare

Astfel, unul dintre indicatori prevede **chestionarea periodică a studenților cu privire la activitatea angajaților** cu care au contact direct, incluzând personalul administrativ, în timp ce cel de-al doilea indicator prevede existența unor mecanisme de sondare periodică a opiniei studenților cu privire la procesul educațional, serviciile studențești și infrastructura oferită de instituția de învățământ superior, oferind chiar un reper în acest sens.

De asemenea, și în **OMEN nr. 3200/2019 privind Metodologia de evaluare a studiilor universitare de doctorat și a sistemelor de criterii, standarde și indicatori de performanță** este prevăzut un indicator (C.1.1.2), care presupune ca „pe parcursul stagiului de pregătire doctorală sunt implementate mecanisme de feedback din partea studenților doctoranzi prin care să se identifice nevoile acestora, precum și nivelul lor de satisfacție față de programul doctoral per ansamblu, în vederea îmbunătățirii continue a serviciilor academice și administrative oferite”.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Legea educației naționale nr. 1/2011 prevede o secțiune care se referă la evaluarea calității cadrelor didactice, astfel încât la **art. 303 alin. (2)** se menționează că „evaluarea de către studenți a prestației cadrelor didactice este obligatorie”, iar „rezultatele evaluărilor sunt informații publice”. De asemenea, la **art. 303 alin. (3)** se precizează că „salarizarea personalului didactic și de cercetare se face și în funcție de rezultatele și performanțele acestuia, conform legii”.

Aceste prevederi sunt întărite și de **OMECTS nr. 3666/2012 privind aprobarea Codului drepturilor și obligațiilor studentului**, acesta prevăzând la art. 11 lit. i) „dreptul de a participa la evaluarea cursurilor, seminarelor, lucrărilor practice, a prestației cadrelor didactice și a altor aspecte educaționale și/sau organizatorice legate de programul de studii urmat”. De asemenea, se menționează și că „evaluările sunt informații publice și sunt folosite în evaluarea performanțelor respectivelor cursuri, seminare, stagii de practică, programe de studiu și cadre didactice”.

De mare importanță este **Legea nr. 190/2018 privind măsuri de punere în aplicare a Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor)**, care a schimbat diferite abordări instituționale cu privire la protecția datelor personale, ceea ce presupune că anumite informații nu mai pot fi publicate în totalitate.

Concluzionând asupra aspectelor identificate în urma analizei cadrului legislativ actual, desprindem următoarele concluzii:

- Există **elemente incipiente** în legislația actuală de la care poate fi conturat un **cadru legal adecvat pentru aplicarea periodică a unui chestionar național cu privire la satisfacția studenților**, în cazul în care acestea sunt coroborate cu prevederi similare de la nivel european;
- Legiferarea procesului de evaluare a cadrelor didactice de către studenți a condus la existența unui **precedent legal în ceea ce privește utilizarea unor instrumente de sondare a opiniei studenților**, element dezvoltat în legislația secundară de către Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior;
- **Studenții au un rol decisiv în procesul de asigurare și evaluare a calității în învățământul superior**. Chiar dacă este menționat în mai multe locuri faptul că este important ca opinia studenților să fie luată în considerare, acest lucru nu se întâmplă întotdeauna. Prin urmare, implementarea unui chestionar național cu privire la satisfacția studenților ar contribui decisiv la implementarea acestui deziderat în Sistemul Național de Învățământ Superior.

1.2 Chestionarea studenților, parte a procesului de evaluare internă și externă a calității învățământului superior

Metodologia de evaluare externă, standardele, standardele de referință și lista indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior cuprinde doi indicatori de performanță care vizează chestionarea studenților, după cum am arătat mai sus.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Primul dintre acestea (**IP.A.2.1.5**) analizează personalul administrativ al serviciilor de sprijin pentru studenți. Standardul de referință nr. 1² (standard superior în raport cu cel minim), presupune că o instituție de învățământ superior **chestionează periodic** studenții cu privire la activitatea personalului administrativ din cadrul universității. De asemenea, studenții sunt invitați să **evalueze activitatea angajaților cu care au un contact direct**. Rezultatele chestionarului ar trebui să fie utilizate de universitate pentru a adopta un **plan de măsuri** care ar urma să contribuie la creșterea calității din acest punct de vedere. Acest indicator de performanță a fost introdus în metodologia de evaluare externă în anul 2017, prin **Hotărârea nr. 915/2017 privind modificarea anexei la Hotărârea Guvernului nr. 1.418/2006 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă, a standardelor, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior**.

Cel de-al doilea indicator (**IP.B.2.1.3**) vizează nivelul de satisfacție al studenților în raport cu dezvoltarea profesională și personală, așa cum este asigurată de instituția de învățământ superior. Standardul minimal³ prevede existența și aplicarea unor reglementări pentru **mecanismele de sondare periodică a opiniei studenților în ceea ce privește procesul educațional, serviciile studentești și infrastructura oferită de universitate**. De asemenea, indicatorul de performanță se regăsește în metodologia de evaluare externă încă din anul 2006, însă nu se menționa necesitatea reglementării unor mecanisme de sondare periodică a opiniei studenților cu privire la satisfacția acestora. Standardul minimal pentru îndeplinirea acestui indicator menționa că „mai mult de 50% dintre studenți apreciază pozitiv mediul de învățare/dezvoltare oferit de către universitate și propriul lor traseu de învățare”, iar standardul de referință nr. 1 ridică procentul studenților la 75%.

Existența acestor indicatori de performanță care vizează chestionarea studenților reprezintă probabil cel mai prielnic cadru pentru implementarea unui chestionar standard la nivel național privind satisfacția studenților.

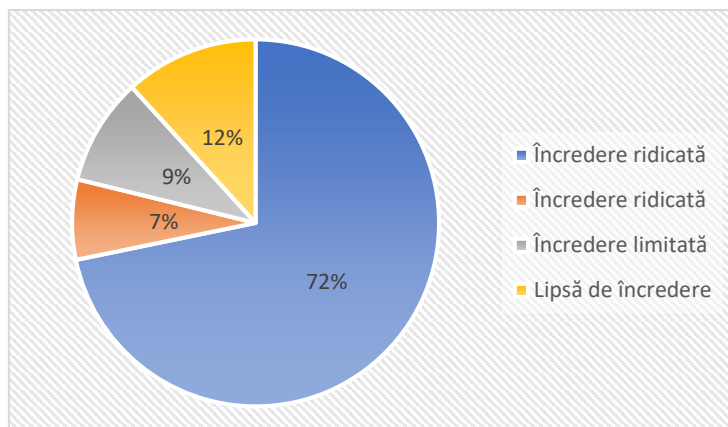
O analiză a evaluărilor externe ale Agenției Române pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior în perioada **2008-2018** arată că **61%** dintre vizitele de evaluare instituțională a calității s-au finalizat cu **grad de încredere ridicat**, iar **21%** cu **grad de încredere**.

Figură 1. Structura evaluărilor instituționale după calificativul obținut în perioada 2008-2018 (sursa: ARACIS 2019)

² Textul complet: „Studenții sunt chestionați periodic cu privire la activitatea personalului administrativ al universității, sunt invitați să evalueze activitatea angajaților cu care au contact direct, iar în urma acestor evaluări IIS adoptă un plan de măsuri pentru îmbunătățirea activității.”

³ Textul complet: „Instituția de învățământ superior are și aplică reglementări pentru mecanismele de sondare periodică a opiniei studenților cu privire la satisfacția acestora în ceea ce privește procesul educațional, serviciile studentești și infrastructura oferite de universitate. Mai mult de 50% dintre studenți apreciază pozitiv mediul de învățare/dezvoltare oferit de către universitate și propriul lor traseu de învățare”.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

De asemenea, în aceeași perioadă (2008-2018), **80,39%** dintre vizitele efectuate de Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior în vederea acreditării programelor de licență s-au finalizat cu acordarea calificativului „**încredere**”. **14,18%** s-au finalizat cu acordarea calificativului „**încredere limitată**” și doar **5,44%** cu „**neîncredere**”.

Tabel nr. 3. Calificativele obținute în vederea acreditării programelor de licență în perioada 2008-2018 (sursa: ARACIS 2019)

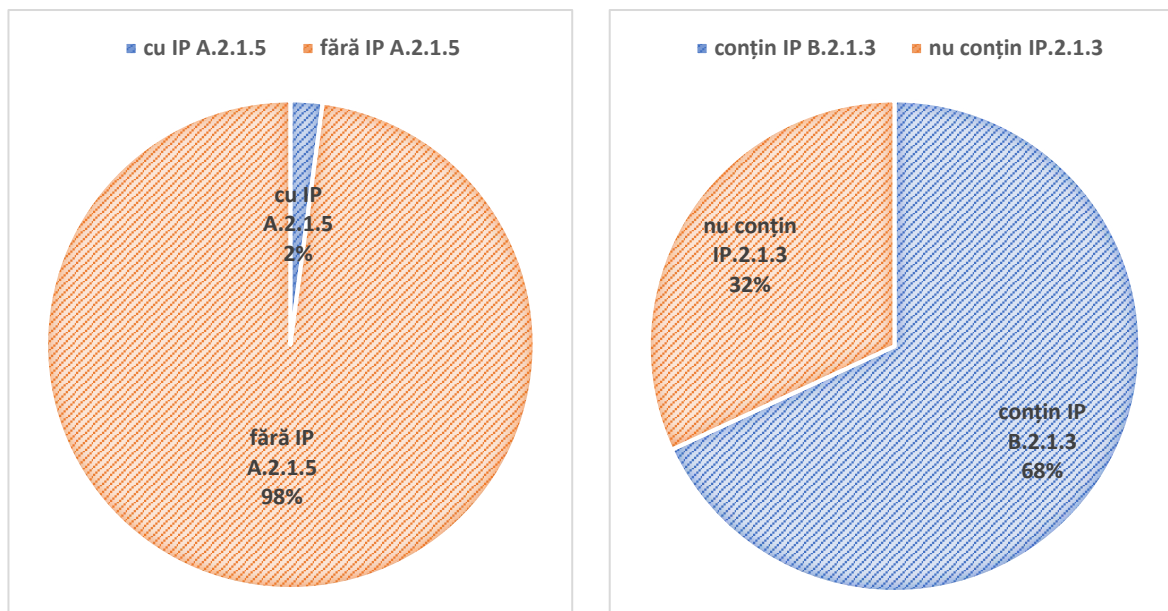
An	% Încredere	% Încredere limitată	% Neîncredere
2008	75,22%	22,12%	2,65%
2009	86,76%	7,31%	5,94%
2010	81,90%	11,64%	6,47%
2011	74,16%	19,48%	6,37%
2012	67,91%	24,06%	8,02%
2013	80,73%	9,17%	10,09%
2014	90,20%	6,86%	2,94%
2015	89,55%	10,45%	0,00%
2016	77,97%	18,64%	3,39%
2017	89,66%	10,34%	0,00%
2018	100,00%	0,00%	0,00%
TOTAL	80,39%	14,18%	5,44%

În aceste condiții, putem afirma faptul că într-un număr semnificativ de instituții de învățământ superior din România este de așteptat să se respecte indicatorii de performanță **IP A.2.1.5** și **IP B.2.1.3**.

Figură 2. Statistică procentuală privind numărul de rapoarte de evaluare instituțională ARACIS redactate de studenți care conțin referiri la IP A.2.1.5 (sursa: cercetare proprie)

Figură 3. Statistică procentuală privind numărul de rapoarte de evaluare instituțională ARACIS redactate de studenți care conțin referiri la IP B.2.1.3 (sursa: cercetare proprie).

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Pornind de la constatările anterioare, am analizat atât în mod cantitativ, cât și calitativ, procesul de chestionare a studenților cu privire la nivelul de satisfacție în raport cu dezvoltarea profesională personală asigurată de universitate (IP B.2.1.3) și cu privire la activitatea personalului administrativ al universității (IP.A.2.1.5). La baza analizei noastre au stat **rapoartele studenților evaluatori ARACIS**, realizate în cadrul vizitelor instituționale de evaluare a calității în instituțiile de învățământ superior din România, în perioada 2009-2019.

Aceste rapoarte sunt disponibile pe site-ul Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior. În acest sens am identificat **94** de astfel de rapoarte. Am avut în vedere cel mai recent raport de evaluare pentru fiecare instituție de învățământ superior. De asemenea, pe site-ul ARACIS se regăsește și raportul Universității de Nord din Baia Mare, care a fuzionat prin absorbție cu Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, devenind Centrul Universitar Nord – Baia Mare. Menționăm de asemenea că raportul Universității „Dimitrie Cantemir” din Târgu-Mureș a fost scos de pe site-ul ARACIS în urma unei solicitări venit din partea acestei instituții de învățământ superior.

Constatăm, din păcate, faptul că **IP A.2.1.5** este menționat în doar **două** rapoarte ale studenților⁴, respectiv în cazul UO și UAV. Cel de-al doilea indicator pe care l-am verificat, **IP B.2.1.3**, este identificat în **64** de rapoarte⁵.

⁴ Acestea sunt UO și UVA;

⁵ Acestea sunt AMGD, ASE, AFAHC, ANIMVB, ANMB, U Agora, U Alma Mater, Institutul Timotheus, IAAB, SNSPA, SNSB, U Mihail Kogălniceanu, UAB, UAIC, U Artifex, U Athenaeum, UVA, UBB, U Bogdan Vodă, UTG Jiu, UEM, U Emanuel, U George Bacovia, U Hyperion, ULBS, UOC, U Petre Andrei, U Sapientia, U Spiru Haret, USV, U Tibiscus, U Titu Maiorescu, UVTGV, UAD, U Bioterra, U Dimitrie Cantemir, U Partium, UAUIM, UAGE, UAT, UMF Cluj, UMFST, USAMV Iași, USAMV Timișoara, USAMV București, USAMV Cluj, U Vasile Goldiș, UVT, UCv, UO, UPet, UPit, U Ecologica, UMC, UNEFS, UNATC, UPG, UPT, U Gheorghe Cristea, U Româno-Germană, UT Iași, UTCB, UTCN (separat de UNBM), UTBv;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Tabel nr. 4. Distribuția existenței indicatorilor IP A.2.1.5 și IP B.2.1.3 în rapoartelor studenților evaluatori ARACIS, în funcție de profilul ÎÎS (sursa: cercetare proprie)

Nr. total instituții de învățământ superior de stat		Nr. total ÎÎS care au prevăzute în rapoartele de evaluare IP A.2.1.5	% din total (IP A.2.1.5)	Nr. total ÎÎS care au prevăzute în rapoartele de evaluare IP B 2.1.3	% din total
Dintre care	Publică civilă	2	4,16%	38	79,16%
	Militară	-	-	2	28,57%
	Particulară	-	-	24	61,53%
	Total	2	2,12%	64	68,05%

În ceea ce privește cele două rapoarte care amintesc indicatorul de performanță **IP A.2.1.5**, constatările studenților evaluatori se referă la indicatorul minimal acceptabil (personal administrativ calificat; procese de recrutare și dezvoltare corecte și transparente; program de lucru cu studenții afișat pe site-ul instituției și adaptat nevoilor studenților), și nu la standardul de referință, care prevede chestionarea periodică a studenților cu privire la activitatea personalului administrativ.

În ceea ce privește indicatorul de performanță **IP B. 2.1.3**, reiese că în **24** de cazuri **studenții evaluatori au aplicat chestionare proprii în timpul vizitei** pentru a sonda satisfacția studenților instituției evaluate. În general, descrierea se referă la îndeplinirea indicatorului minimal⁶, întărind acest lucru prin diverse exemple oferite:

- training-uri și workshop-uri pentru studenții;
- întâlniri cu personalități din domeniul academic;
- alte acțiuni dedicate dezvoltării personale ale studenților.

De asemenea, studenții evaluatori au menționat aspecte negative doar în două cazuri, atunci când ÎÎS nu a satisfăcut cerințele studenților. În cazul unei ÎÎS de profil tehnic percepția generală a studenților este una bună, peste 70% dintre studenții ar recomanda ÎÎS și cunoscuților, doar la o facultate s-a constatat că așteptările studenților nu le-au fost satisfăcute. Studenții unei ÎÎS particulare au declarat că există diferențe majore între universitatea ale căror cursuri frecventează și o universitate de stat, însă nu ar schimba lucrurile deoarece pot obține o diplomă de studii cu un minim efort. Studenții ÎÎS mai consideră că cadrele didactice nu se dedică suficient dezvoltării personale și profesionale a studenților.

Dorim să menționăm recomandarea studenților evaluatori făcută pentru o ÎÎS cu profil artistic, de a introduce cursuri de antreprenoriat și management cultural, care să ofere studenților abilități de negociere, management și vânzări. Recomandările se bazează pe discuții purtate cu studenții, absolvenții și angajatorii instituției. De asemenea, un exemplu de bună practică în ceea ce privește colaborarea dintr-o ÎÎS și o organizație studențească reprezentativă la nivel de universitate este Organizația Studenților din Universitatea de Vest din Timișoara (OSUT). În cadrul respectivei universități, organizația studențească aplică chestionare pentru sondarea satisfacției studenților, după cum reiese din raportul studenților evaluatori.

⁶ „Mai mult de 50% dintre studenți apreciază pozitiv mediul de învățare/dezvoltare oferit de către universitate și propriul lor traseu de învățare”

Analizând modul în care se realizează chestionarea studenților, ca parte a procesului de evaluare internă și externă a calității învățământului superior, desprindem următoarele concluzii:

- Procentul ridicat de ÎÎS cu rezultate pozitive în evaluările instituționale reprezintă o garanție a faptului că indicatorii cuprinși în *Metodologia de evaluare externă, standardele, standardele de referință și lista indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior*, au fost însușiți cel puțin la nivel formal de către universitățile din România;
- Rapoartele de evaluare instituțională ale studenților evaluatori ARACIS omit în cea mai mare măsură IP A.2.1.5 și IP B.2.1.3 din *Metodologia de evaluare externă, standardele, standardele de referință și lista indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior*. Acest lucru poate fi explicat prin faptul că studenții evaluatori ARACIS nu și-au însușit pe deplin instrumentele de sondare a opiniei studenților, respectiv faptul că vizibilitatea demersurilor întreprinse de către ÎÎS în ceea ce privește sondarea studenților este una deficitară;
- Îmbunătățirea sistemului de sondare a satisfacției studenților cu privire la diferite aspecte care țin de procesul educațional și de viața studentască s-ar putea realiza prin creșterea gradului de implicare al organizațiilor studentești și a studenților reprezentanți;
- Este necesară implementarea la nivel național a unui model de bună practică, în vederea stabilirii unor practici unitare la nivel minimal în instituțiile de învățământ din România, în ceea ce privește sondarea percepției studenților cu privire la diferite aspecte.

1.3 Chestionarea satisfacției studenților de către instituțiile de învățământ superior din România

Așa cum am arătat anterior, universitățile de stat sau private din România, au obligația de a oferi studenților cadrul de a evalua, cel puțin, prestația cadrelor didactice, în conformitate cu **art. 303 alin. (2) din Legea educației naționale nr. 1/2011**. Pornind de la această obligație legală pe care o au instituțiile de învățământ superior, în analiza de față am încercat să cuprindem modul în care universitățile realizează acest proces.

Percepția studenților despre prestația cadrelor didactice reprezintă un element fundamental în ceea ce privește elaborarea politicilor privind managementul resurselor umane la nivelul unui departament sau al facultății, după caz. Deși **nu este un indicator absolut**, este unul dintre cei care reușește să ilustreze modul în care cadrele didactice satisfac nevoile studenților în parcursul educațional al celor din urmă.

De asemenea, pornind de la chestionarea studenților privind prestația cadrelor didactice pot fi identificate și o serie de aspecte care vizează în ce măsură infrastructura educațională este centrată pe student, respectiv modul în care aceasta este utilizată de cadrele didactice care predau.

În vederea realizării prezentei analize, am realizat în prima fază o cercetare cantitativă asupra chestionarelor de evaluare a satisfacției studenților, care includ și alte aspecte decât cele referitoare la prestația cadrelor didactice, publicate pe site-urile instituțiilor de învățământ superior (ÎÎS) din

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

România, până la data de **26 iunie 2019**. Cercetarea s-a realizat atât în cazul ÎÎS de stat (civile), cât și al celor militare sau particulare.

O centralizare incipientă a relevat faptul că doar **33** de ÎÎS din cele **94** au publicat, sub o formă sau alta, pe site-ul propriu, un chestionar de evaluare aplicat studenților, indiferent de scopul acestuia. Dacă ne raportăm la profilul instituțiilor de învățământ superior, **22 (66,67%)** din cele **33** de instituții sunt de stat (civile), **2 (6,25%)** au profil militar, iar **9 (28,13%)** sunt particulare. Raportându-ne la numărul total al ÎÎS publice (civile) din sistemul de învățământ superior din România, putem constata că **doar 45,83% (22 din 48 de ÎS)** au un chestionar de evaluare a satisfacției studenților publicat pe site-ul propriu.

După verificarea site-urilor web a **94** de instituții de învățământ superior am identificat **27** de rapoarte, respectiv **33** de chestionare care vizau chestionarea studenților privind satisfacția lor. Practic, doar **28,72%** dintre universitățile verificate au publicat un astfel de raport⁷, fiind identificat un chestionar în doar **35,11%** din cazuri⁸.

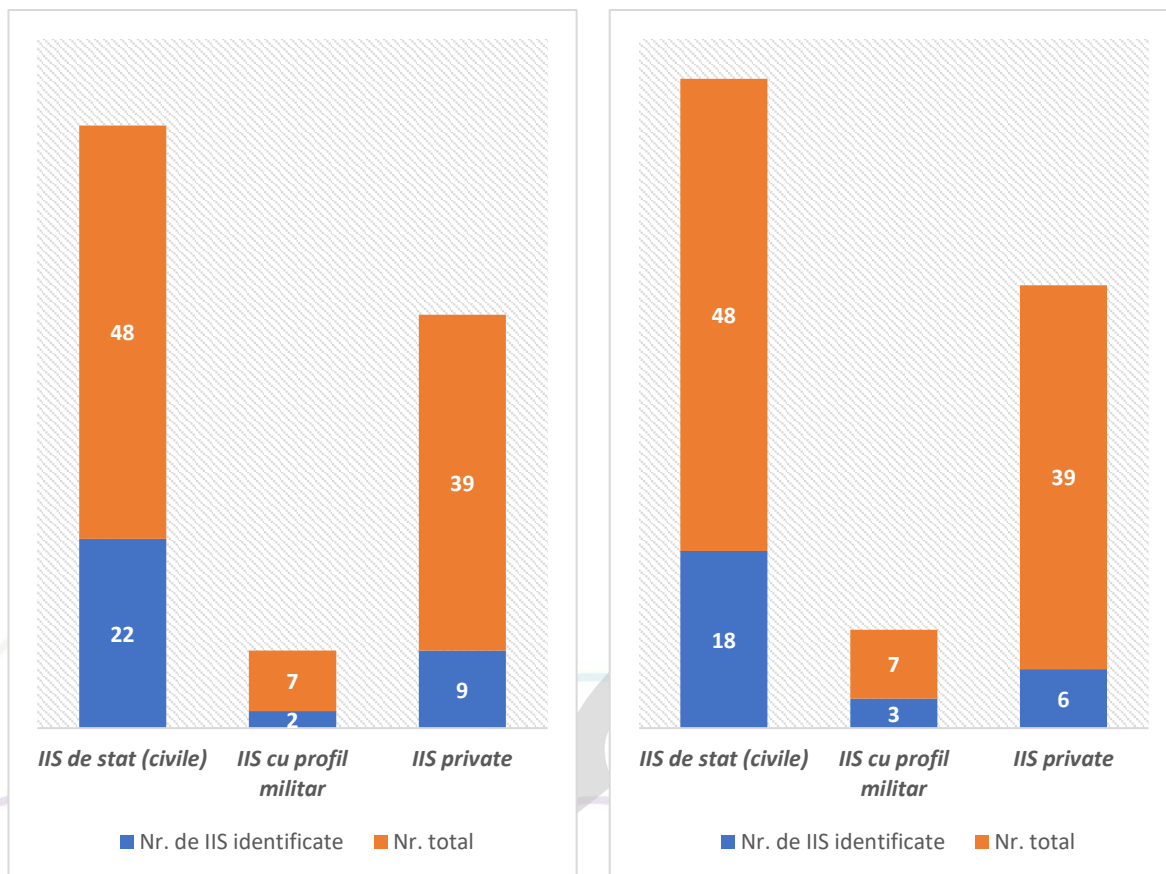
Figură 4. Situație cu privire la instituțiile de învățământ superior care au publicat pe site-ul web propriu un chestionar de evaluare a satisfacției studenților.

Figură 5. Situație cu privire la instituțiile de învățământ superior care au publicat pe site-ul web propriu un raport privind chestionarea satisfacției studenților.

⁷ Instituțiile de învățământ superior în cazul cărora s-a identificat un raport vizând percepția studenților: ASE; AFTS; ANMB; U Agora; UAB; UAIC; U Apollonia; U Athenaeum; U Artifex; UAV; UBB; UTG Jiu; USV; U Titu Maiorescu; UVA; U Partium; UAGE; UMF București; UMF Timișoara; UMFST; UB; UNAB; UNMB; UPG; UPT; UTCB; UTCN (împreună cu UNBM).

⁸ Instituțiile de învățământ superior în cazul cărora s-au identificat chestionarele online: ANMB; U Athenaeum; Institutul Timotheus; Institutul Penticostal; SNSPA; UAIC; U Artifex; UAV; UBB; UTG Jiu; UDJ; UEM; U George Bacovia; ULBS; U Sapientia; UAD; UC Dimitrie Cantemir; U Partium; UAGE; UMF București; UMF Timișoara; UMFST; USAMV Cluj, UVT, UCv; UO; UNAB; UNEFS; UPG; UPT; UPit; U Româno-Germană, UTCN (împreună cu UNBM).

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

În urma analizei calitative a chestionarelor publicate pe site-urile ÎÎS, reiese că instituțiile optează pentru diferite modalități de completare ale acestora. Centralizarea chestionarelor se realizează **exclusiv online** în ÎÎS precum UAIC, ULBS, UPG, UVT sau UO. În același timp, în instituții de învățământ superior precum UPT, UCv, UTCN sau U Sapientia, studenții au opțiunea de a completa **chestionarul tipărit**. De asemenea, unele instituții, printre care ANMB sau U Partium optează pentru sistemul mixt: atât online, cât și pe hârtie.

Chestionarele de satisfacție în format online sunt realizate de regulă pe **platforma Google Forms®**, însă U Partium are o platformă creată în acest sens. Menționăm UBB ca fiind un exemplu de bună practică, deoarece în anul **2018** evaluarea satisfacției studenților s-a realizat de **Quacquarelli Symonds (QS)**⁹, în vederea clasificării instituției în QS Stars, fiind singura instituție din România menționată în clasamentul internațional¹⁰.

La nivelul instituțiilor de învățământ, procesul de aplicare a chestionarului este realizat de structuri interne precum **Comisia de Evaluare și Asigurare a Calității**, care îl implementează la rândul său prin intermediul **Departamentului de Asigurare a Calității** (U Athenaeum; ANMB; UNEFS, UTG Jiu) sau prin **Centrul de Consiliere și Orientare în Carieră** (UTCN; UO; U Româno-Germană).

⁹ <http://www.cs.ubbcluj.ro/in-atentia-studentilor-completare-chestionar-evaluare-satisfactie/>

¹⁰ <https://www.topuniversities.com/qs-stars#sorting=overall+country=192+rating+=order=desc+orderby=uni+search=>

În majoritatea cazurilor, aceste chestionare aplicate sunt dedicate tuturor studenților, însă unele instituții de învățământ superior aplică chestionare **doar absolvenților** (ANMB; UMFST), **doctoranzilor** (UNEFS; UAD; UMF Timișoara) sau măsoară satisfacția studenților strict față de un serviciu educațional-administrativ (biblioteca universitară – SNSPA, secretariatele – UPit). Un alt aspect identificat este că USAMV Cluj și UTG Jiu măsoară **satisfacția studenților în legătura cu serviciile administrative și structurile interne conexe** procesului educațional. O altă observație constă în numărul de completări și perioada în care sunt deschise spre completare chestionarele, acest lucru realizându-se semestrial și/sau anual.

În ceea ce privește **structura și temele abordate**, acestea diferă în funcție de ÎÎS, însă putem identifica câteva domenii care se regăsesc în majoritatea chestionarelor privind satisfacția studenților:

- facilități studențești și servicii administrative;
- resurse și spații de învățare;
- relevanța programelor de studii, curriculum și oferta de cursuri;
- eficiența și eficacitatea metodelor de predare-învățare, respectiv relația cu cadrele didactice;
- evaluarea studenților;
- consilierea și orientarea în carieră.

De asemenea, chestionarele cuprind și o **parte generală**, unde studenții sunt rugați să facă **aprecieri generale** despre ÎÎS, dar și să completeze **datele personale** în vederea unor prelucrări de tip sociologic, cum ar fi: vârsta, sexul, domiciliu, specializarea, facultatea, anul de studiu, gradul de școlarizare a părinților, ocupația actuală a părinților etc. În cele din urmă, în cazul celor mai multe dintre chestionare am constatat existența unor **întrebări deschise**, unde studenții puteau menționa **sugestii, comentarii și alte considerații**.

Așa cum am arătat mai sus, chestionarele aplicate de către ÎÎS sunt prelucrate și valorificate sub forma unor **rapoarte**. Astfel de rapoarte publice au fost identificate pe site-urile a **27** de ÎÎS, după cum urmează: **18** instituții publice civile, **3** instituții cu profil militar și **6** instituții particulare. De asemenea, prelucrarea datelor colectate și realizarea rapoartelor diferă la ÎÎS, prin urmare am identificat **cinci** categorii în care putem încadra documentele în funcție de structura care elaborează documentul:

- raport propriu-zis, în care sunt prelucrate exclusiv rezultatele chestionării;
- raportul privind starea universității;
- raportul Centrului de Consiliere și Orientare în Carieră (CCOC);
- raportul Comisiei de Evaluare și Asigurare a Calității (CEAC);
- raportul Biroului de Statistică.

Rapoartele propriu-zise cuprind de cele mai multe ori doar prelucrarea, prezentarea și analiza succintă a răspunsurilor. Recomandări pentru îmbunătățirea și corectarea deficiențelor constatate sunt propuse prin raport doar în cazul a patru instituții, după cum urmează: UBB, UAB, U Apollonia și UMF Timișoara (chestionar aplicat doar studenților doctoranzi). Recomandările propuse vizează:

- actualizarea și elaborarea unor reglementări privind procesul de predare-învățare;
- adoptarea unor măsuri privind serviciile de orientare în carieră;
- îmbunătățirea unor servicii de suport;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- implicarea studenților reprezentanți și ai asociațiilor studențești în procesul de informare și decizional;
- participarea cadrelor didactice la programe de perfecționare.

Rapoartele elaborate de U Partium și U Artifex cuprind strict sumarul rezultatelor și prelucrarea grafică a datelor colectate.

Tabel nr. 5. Categoriile de documente în care se regăsesc rapoarte realizate în urma chestionării satisfacției studenților de către ÎÎS (sursa: cercetare proprie)

Tipul de document în care se regăsesc rapoarte realizate în urma evaluării satisfacției studenților	Instituțiile de învățământ superior
Raport propriu-zis	UBB; U Partium; UMF Timișoara; UAB; ASE; U Apollonia; U Artifex
Raportul anual privind starea universității	ANMB; UPG; AFTS; UAGE; UMF București; UTCB; UVA; UTCN; UAV; UMFST
Raport de CCOC	USV; UAIC
Raport CEAC	UTG Jiu; UPT; UNAB; U Titu Maiorescu; UNMB; U Athenaeum, U Agora
Raport Birou Statistică	UB

În continuare, am constatat prezentarea succintă a datelor colectate în rapoartele privind starea universităților și în rapoartele privind evaluarea și asigurarea calității învățământului superior la nivel intern. Mențiunile referitoare la chestionarele prelucrate încep, de regulă, cu o scurtă trecere în revistă a importanței pentru universitate a evaluării satisfacției studenților. De regulă, este constatat un nivel „ridicat” de satisfacție, fără a se menționa sau detalia eventuale deficiențe, ori puncte slabe. De asemenea, în cele mai multe cazuri nu există recomandări pentru îmbunătățirea stării de fapt. În cazul chestionarelor prezente în rapoartele de evaluare și asigurare internă, acestea sunt prezentate mai mult printr-o perspectivă formală, în vederea îndeplinirii obligativității de a sonda studenții, așa cum este prevăzut în IP B.2.1.3, în conformitate cu metodologia de evaluare externă a calității în ÎÎS, utilizată de ARACIS.

În cele din urmă, analiza satisfacției studenților în UAIC și USV este partea integrantă a raportului de activitate realizat de Centrul de Consiliere și Orientare în Carieră. Însă, aceste rapoarte prezintă cu precădere doar procentul de satisfacție al absolvenților, alături de angajabilitatea și inserția studenților și absolvenților pe piața muncii, fără a trasa recomandări pentru îmbunătățirea situației de fapt.

În urma analizării modului în care se realizează chestionarea satisfacției studenților de către instituțiile de învățământ superior din România care includ și alte aspecte decât cele referitoare la prestația cadrelor didactice, publicate pe site-urile acestora, desprindem următoarele concluzii:

- 35,11% dintre ÎÎS au publicat pe site-ul propriu un model de chestionar pentru sondarea studenților pe chestiuni diferite de percepția cu privire la prestația cadrelor didactice;
- 28,72% dintre ÎÎS au publicat pe site-ul propriu un raport realizat în urma unui chestionar de tipul celor menționate mai sus;
- Chestionarele se implementează atât în mediul online cât și offline. Există situații în care ambele metode se aplică;

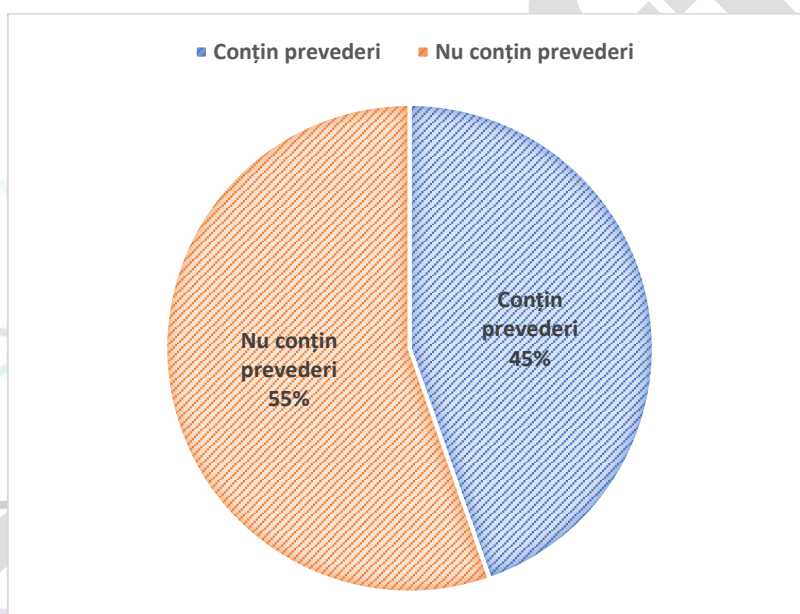
Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- La nivel instituțional există diferite structuri responsabile de implementarea unui astfel de chestionar (Comisia de Evaluare și Asigurare a Calității, Departamentul de Asigurare a Calității sau Centrul de Consiliere și Orientare în Carieră);
- Numărul relativ redus de ÎÎS care inițiază astfel de demersuri ilustrează faptul că în Sistemul Național de Învățământ Superior nu există o cultură a chestionării studenților.

1.4 Analiza prevederilor din cartele instituțiilor de învățământ superior care vizează chestionarea și dialogul cu studenții

În conformitate cu **art. 128 alin. (1) din Legea educației naționale nr. 1/2011**, „carta universitară prezintă opțiunile majore ale comunității universitare și se aplică în tot spațiul universitar”. Aceasta reprezintă practic **documentul fundamental** după care se ghidează orice comunitate universitară, prevederile acesteia fiind obligatorii. Prin urmare, aspectele menționate în cadrul acesteia sunt extrem de importante și arată printre altele, principiile, valorile și prioritățile unei ÎS.

Figură 6. Statistică privind ÎS care au prevederi în cartea universitară referitoare la chestionarea studenților (sursa: cercetare proprie)

Din analiza cartelor universitare ale instituțiilor de învățământ superior din România reiese că **42** de ÎS din totalul de **94** analizate, reprezentând un procent de **44,68%** au prevăzută chestionarea studenților, fiind menționat explicit faptul că opinia studenților constituie o modalitate de evaluare a activității universitare. De asemenea, un alt aspect des menționat este faptul că studenții sunt parteneri ai instituțiilor de învățământ superior și membri egali ai comunității academice, formulare preluată din Legea Educației Naționale¹¹.

Dacă analizăm profilul instituțiilor de învățământ superior în cartea cărora am identificat astfel de prevederi, constatăm că în **58,33%** dintre universitățile publice (civile) acestea se regăsesc în cartele

¹¹ Lista completă a acestora: AMGD, ASE, AFTS, Institutul Timotheus, Institutul Penticostal, SNSB, UAB, UAIC, U Andrei Șaguna, U Apollonia, U Artifex, UBB, UDJ, U George Bacovia, ULBS, U Mihail Kogălniceanu, UOC, U Petre Andrei, U Sapientia, UVTGV, U Partium, UAUIM, UMF Iași, UMF Cluj, UMF Craiova, UMFST, USAMV Iași, UB, UCv, UO, UPit, U Drăgan, UMC, UNATC, UNAB, UNEFS, UNMB, UPG, UPB, UPT, UTCB, UTCN

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

universitare. De asemenea, în cazul a **14,28%** dintre cele militare, respectiv **33,33%** din instituțiile de învățământ superior private conțin astfel de mențiuni.

Tabel nr. 6. Distribuția ÎÎS a căror cartă conține prevederi referitoare la chestionarea și sondarea studenților în funcție de profilul instituției (sursa: cercetare proprie)

Tipuri de instituții de învățământ superior		Nr. total ÎÎS care au prevederi privind consultarea studenților în cartă universitară	% din total
Dintre care	Publică	28	58,33%
	Militară	1	14,28%
	Particulară	13	33,33%
	Total	42	44,68%

În ceea ce privește apariția în cartele universitare a unor prevederi referitoare la chestionarea și sondarea studenților, în cele mai multe cazuri am identificat **o singură mențiune**, aceasta fiind **asemănătoare în cele mai multe cazuri**. Aceasta statuează că studenții sunt considerați parteneri egali în cadrul procesului de învățământ și de cercetare științifică, iar opinia lor individuală sau colectivă exprimată prin reprezentanții studenților, organizațiile studențești ori prin sondaje realizate în urma unor metodologii validate, constituie una dintre modalitățile de autocontrol, de evaluare și îmbunătățirea activității universitare. În continuare, redăm câteva prevederi din cartele universitare:

Tabel nr. 7. Exemple din cartele universitare privitoare la chestionarea și dialogul cu studenții (sursa: cercetare proprie)

Nr. crt.	Instituția de învățământ superior	Art.	Prevedere
1.	Universitatea „Babeș - Bolyai” din Cluj Napoca	art. 22, alin. (2)	„Studenții de la toate formele de învățământ sunt parteneri în activitatea comună de formare a specialiștilor competitivi. Reprezentarea studenților în Senatul UBB și în Consiliile facultăților în proporție de minimum 25% este garantată. Opinia studenților, individuală sau exprimată de către reprezentanții lor, ori prin sondaje realizate prin metodologii validate, este una dintre modalitățile de autocontrol, de evaluare și de ameliorare a activității universitare.”
2.	Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu	art. 8, alin. (1)	„Studenții sunt parteneri ai corpului profesoral și de cercetare științifică în procesul de formare a specialiștilor cu pregătire superioară. Opinia studenților, exprimată de reprezentanții lor autorizați, ori prin sondaje validate, constituie o modalitate de autocontrol, de evaluare și îmbunătățire a activității universitare.”
3.	Universitatea de Medicină și Farmacie din Craiova	art. 44	„Studenții sunt parteneri ai corpului profesoral în procesul de formare a specialiștilor cu pregătire superioară. Opinia studenților, exprimată de reprezentanții lor autorizați, ori prin sondaje validate, precum și prin evaluările curente ale activității didactice prevăzute de regulamentele UMFCV constituie modalități importante de autocontrol, feed-back și îmbunătățire a activității academice.”
4.	Universitatea din Oradea	art. 91,	„Opinia studenților, exprimată de reprezentanții lor autorizați ori prin sondaje validate, constituie o modalitate de

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

		alin. (1)	autocontrol, de evaluare și îmbunătățire a proceselor educaționale, de cercetare și administrative din cadrul universității”
--	--	--------------	--

În cartele universitare regăsim, de asemenea, principiile respectării dreptului la opinie și cel al libertății de exprimare al studenților, în baza cărora studenții au dreptul să își exprime liber opiniile academice cu privire la orice subiect de interes în concordanță cu respectarea imaginii și integrității instituției unde își desfășoară studiile. Aceste principii sunt prevăzute în Legea Educației Naționale, menționate în OMECTS 3666/2012 și stau la baza sistemului de învățământ românesc.

Concluzionăm, prin urmare, că majoritatea instituțiilor de învățământ superior din România au făcut un pas înainte prin formalizarea unor principii care vizează dialogul și chestionarea studenților, în carta universitară, cel mai important document din cadrul unei universități.

II. Exemple de buna practică de la nivel internațional

II.1 Percepția evaluării calității învățământului superior în presa internațională

În vederea descrierii modului în care este reflectată percepția asupra evaluării învățământului superior în presa internațională am inventariat o serie de articole vizând calitatea serviciilor educaționale oferite, implicarea studenților în evaluarea acestora și rezultatul participării acestora în îmbunătățirea aspectelor care alcătuiesc aceste servicii. Astfel, au fost consultate 16 articole în limba engleză vizând spațiul învățământului superior din SUA, UK, Canada, Australia și Noua Zeelandă, prin accesarea arhivei online a principalelor publicații media din aceste țări, titlurile articolelor fiind enumerate în Anexa nr. 2.

În **SUA**, transformarea educației într-un serviciu de piață (*commodification*) reprezintă un subiect de interes major pentru publicațiile media. În acest context, voci ale profesorilor, dar și venite din partea studenților, susțin că modelul educațional promovat duce la o concentrare exagerată asupra numărului de absolvenți, în detrimentul calității educației oferite acestora. În acest context sunt criticate acțiunile universităților privind eficientizarea costurilor care implică inclusiv reducerea standardelor de calitate a educației pentru viitorii absolvenți.

Din articolele analizate, **situația în UK reprezintă cel mai bun exemplu de implementare a unui sistem de evaluare a calității învățământului superior pornind de la experiența studenților**, în funcție de care universitățile iau decizii de ameliorare a serviciilor oferite.

Dezbaterile pe această temă au loc în diverse formate în principalele cotidiene, un exemplu de bune practici fiind **organizarea de panel-uri cu diverși actori implicați în procesul educațional**, cu scopul de a înțelege nevoile studenților. În plus, **informațiile cu privire la acest subiect reprezintă o sursă de fundamentare a deciziilor** managerilor instituțiilor de educație privind strategia de marketing, comunicare și recrutare, fiind deja emblematică amploarea căpătată de implementarea National Student Survey (NSS) și reacțiile pe care le generează în media. **Feedback-ul obținut ca urmare a interpretării datelor colectate prin intermediul NSS este instrumentalizat** în îmbunătățirea mediului de învățare, care poate cuprinde o paletă largă de componente, pe lângă actul de predare-învățare propriu-zis. În acest context, vom prezenta reacțiile generate în media britanică de implementarea acestui chestionar în secțiunea următoare pentru a exemplifica un exemplu de bune practici privind conturarea unei dezbateri media constructive ca urmare a implementării unui chestionar național privind satisfacția studenților față de calitatea educației oferite de ÎÎS.

Reacțiile în presa din **Australia** cu privire la calitatea învățământului superior sunt în principal punctuale, atât din punct de vedere al subiectului abordat, cât și a universității în cauză. Astfel, un exemplu identificat vizează preocuparea studenților din una dintre cele mai mari universități regionale, Charles Sturt University, cu privire la **credibilitatea programelor de studiu oferite**, după ce condițiile impuse de agenția națională de asigurare a calității cu privire la acreditarea acestora au fost modificate. De asemenea, având în vedere orientarea ÎÎS din Australia către **atragera studenților internaționali**, în presă s-au regăsit referințe la noua strategie națională privind acest aspect, care va ghida eforturile guvernului în îmbunătățirea cadrului de cercetare și a experienței studenților.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Situația în **Noua Zeelandă** este similară celei prezentate în cazul Australiei, un exemplu fiind **preocuparea studenților cu privire la sistemul de tutorat** care prevede uneori participarea unui număr prea mare de studenți la anumite grupuri de studiu. Un alt aspect important care este în atenția presei din această țară este **creșterea taxelor, în special când nu se află în congruență cu creșterea calității serviciilor educaționale oferite**, precum și creșterea datoriilor, respectiv împrumuturilor studenților cauzate de această creștere.

La fel ca în ultimele două cazuri prezentate mai sus, structura federală a **Canadei** conduce la fragmentarea dezbaterilor privind serviciile oferite de universități, acestea predominând în presa regională. Printre subiectele abordate amintim **programul de împrumuturi și burse pentru studenții cu venituri mici, perspectivele găsirii unui loc de muncă după absolvire și numărul limitat de locuri de cazare în campusul studențesc**.

Observăm în acest context o abordare predominant izolată a aspectelor privind percepția evaluării învățământului superior în țările analizate, cu excepția UK în care există o dezbateră sistemică privind satisfacția studenților referitoare la serviciile de educație oferite de ÎS. O astfel de abordare provoacă o dezbateră constructivă care este extrapolată din mediul academic în atenția publicului larg, contribuind la influențarea decidenților de a lua în considerare rezultatele NSS în procesul de îmbunătățire a serviciilor oferite.

Prin urmare, **simpliciter reflectarea a problematicele privind calitatea învățământului superior în presă nu este atât de eficientă în lipsa unui instrument care să genereze o dezbateră amplă, structurată și care să vizeze tot ansamblul de elemente care contribuie la asigurarea satisfacției studenților în privința serviciilor educaționale**.

II.2 Impactul mediatic generat de implementarea National Student Survey în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord

Pornind de la descrierea modului în care este reflectată percepția asupra evaluării învățământului superior în presa internațională am identificat ca exemplu de bune practici implementarea National Student Survey (NSS) în UK și impactul mediatic generat de acest proces.

National Student Survey este un chestionar implementat de către Higher Education Funding Council for England (HEFCE) începând cu primăvara anului 2005, cu scopul de a colecta date privind experiența și percepția calității cursurilor urmate de către studenții din ultimul an de licență la instituții superioare de învățământ cu finanțare de la stat, fiind ulterior incluse și unele universități private. Datele obținute în urma implementării chestionarului sunt utilizate pentru realizarea unui clasament al universităților privind serviciile de educație oferite, fiind puse la dispoziția publicului pe site-ul Unistats (<http://unistats.direct.gov.uk/>). Tot exercițiul are rolul de a asista viitorii studenți în a lua o decizie informată cu privire la universitatea și programul de studii ales și de a oferi universităților feedback pentru a putea crește gradul de satisfacție al studenților.¹²

¹² Pentru mai multe detalii privind NSS și evaluarea impactului acestuia asupra creșterii calității educației în ÎS din UK: Pimentel Bótas P. C., Brown R. (2013) The not so "Holy" Grail: the impact of NSS feedback on the quality of teaching and learning in higher education in the UK în *CAA Quality Series No. 5*, June 2013, pp. 46-57 și Burgess

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Impactul mediatic al NSS are un rol important în modul în care instituțiile de învățământ superior iau în considerare percepția studenților privind calitatea serviciilor educaționale primite. Implementarea chestionarului obligă universitățile să reacționeze la feedback-ul primit din partea studenților și stimulează dezbateri privind implicarea studenților în tot acest proces, dezbaterile la nivel național fiind adeseori reflectate de către marile publicații jurnalistice.¹³

În continuare vor fi prezentate dezbaterile din principalele apariții jurnalistice din UK în jurul NSS și a reacțiilor provocate în procesul de implementare a acestuia sau în contextul unor propuneri de extindere a scopului de utilizare a chestionarului, precum cele din 2016. Pentru această analiză au fost utilizate articole din arhiva online a principalelor cotidiane din UK care aveau ca subiect această temă, amintite în ordinea cronologică de la apariția lor în Anexa nr. 3.

Dezbaterile apărute în cele mai importante publicații media din UK pot fi grupate în 3 categorii: **primii 10 ani de implementare și reacțiile sporadice din presă**; perioada 2016-2017 caracterizată de **o mulțime de apariții în contextul propunerii Guvernului britanic de a utiliza rezultatele NSS în calcularea unui indicator (Teaching Excellence Framework - TEF)** care ar determina o ierarhizare a universităților, în funcție de care ar putea să li se acorde dreptul de a mări taxele de studiu; și **reacțiile ulterioare implementării și publicării rezultatelor NSS din 2017.**

Prima reacție în The Guardian, principala platformă media care a publicat articole pe această temă, a fost observată deja în 2006, când studenți ai 19 dintre universitățile de top din UK au amenințat boicotarea NSS, dacă nu sunt realizate unele modificări în modul în care este structurat chestionarul. Cu toate acestea, aparițiile media ulterioare, din primii 10 ani de implementare, au relevat **creșterea gradului de satisfacție a studenților privind serviciile educaționale primite**, conducând și la **îmbunătățirea chestionarului prin includerea unor elemente privind activitatea reprezentanților studenților.**

În perioada 2016-2017, NSS devine **centrul de gravitație al dezbaterilor privind reforma în finanțarea învățământului superior**, ca urmare a propunerii Ministrului pentru Știință și Universități, Jo Johnson, de a include rezultatele chestionarului în calcularea TEF. Această propunere a provocat dezbateri ample în mediul public și academic, reprezentanții studenților reacționând în aprilie 2016 prin luarea deciziei de a sabota implementarea NSS, dacă guvernul nu își retrage planul de reformă privind conexiunea evaluării TEF cu limita alocată universităților de a crește taxele de studiu. Cu toate acestea, unii studenți erau îngrijorați că prin boicotarea chestionarului, în timp, guvernul va renunța să îi consulte în planificarea politicilor publice privind învățământul superior.

Cu toate că situația descrisă anterior a dus la boicotarea completării chestionarului, acesta a rămas un **instrument important pentru conducerea universităților din UK în luarea deciziilor privind serviciile educaționale oferite și evaluarea efectelor acestora**, acest lucru fiind potențat de analiza secțiunilor de comentarii deschise din NSS și soluționarea plângerilor întâlnite frecvent în aceste secțiuni. În plus,

A., Senior C. și Moores E. (2018) A 10-year case study on the changing determinants of university student satisfaction in the UK. PLoS ONE 13(2): e0192976. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0192976>.

13 Vezi și Kane D., Millard L. și Williams J., Transforming the Student Experience in the UK from 1989 in CAA Quality Series No. 5, June 2013, pp. 57-76.

rezultatul includerii secțiunii „vocea studentului” a determinat creșterea activității de reprezentare a uniunilor studențești și promovarea ideii de implicare a studenților în conturarea curriculei cursurilor. Punctual, acest lucru poate fi observat în atitudinea unor universități precum London School of Economics și Liverpool University care acordă o atenție sporită rezultatelor NSS, deși în mod tradițional făceau parte din grupul de universități în care completarea chestionarului era boicotată.

În concluzie, **aducerea în atenția opiniei publice a rezultatelor NSS a fost benefică pentru impulsionarea decidenților în implementarea feedback-ului primit din partea studenților referitor la calitatea învățământului superior în UK.** Cu toate acestea, **inclusiunea acestuia în calcularea unui indicator care poate determina finanțarea învățământului superior, a determinat dezangajarea studenților din procesul de completare a chestionarului care este esențial pentru obținerea unor date relevante privind gradul de satisfacție al acestora față de calitatea serviciilor educaționale primite.**

Rolul media este important în implementarea unui chestionar național privind gradul de satisfacție al studenților, putând avea atât un efect benefic prin impulsionarea implementării feedback-ului obținut din partea studenților, cât și un efect negativ în cazul promovării boicotului completării unui astfel de chestionar, în anumite situații. În oricare dintre situații se remarcă, totuși, rolul media în conturarea unei imagini de ansamblu privind percepția asupra calității învățământului superior.

II.3 Pozițiile federațiilor studențești în legătură cu satisfacția studenților

Federațiile naționale studențești s-au aplecat asupra problemei satisfacției studenților doar tangențial. În urma analizei informațiilor publice aflate pe site-urile federațiilor am identificat doar într-un singur caz propunerea de a realiza un **chestionar național privind satisfacția studenților**. Astfel, în contextul în care Ministerul Educației Naționale intenționa să demareze un proces de clasificare a instituțiilor de învățământ superior, **Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România (ANOSR)** a publicat în 2017 analiza „*Clasificările universitare: între utilitate și exercițiu de marketing universitar. Perspectiva studenților*”¹⁴ în cadrul căreia menționează rolul important al reprezentanților studenților în procesul de clasificare a universităților.

În acest sens propune realizarea unui chestionar național studentesc privind satisfacția studenților, care să fie disponibil online și conectat la Registrul Matricol Unic. De asemenea, ANOSR propunea introducerea unor noi indicatori de performanță: satisfacția studenților cu privire la baza materială și resursele de învățare și cu privire la serviciile studențești. În vederea operaționalizării celor solicitate s-a propus modificarea *Metodologiei de evaluare în scopul clasificării instituțiilor de învățământ superior și ierarhizării programelor de studii*.

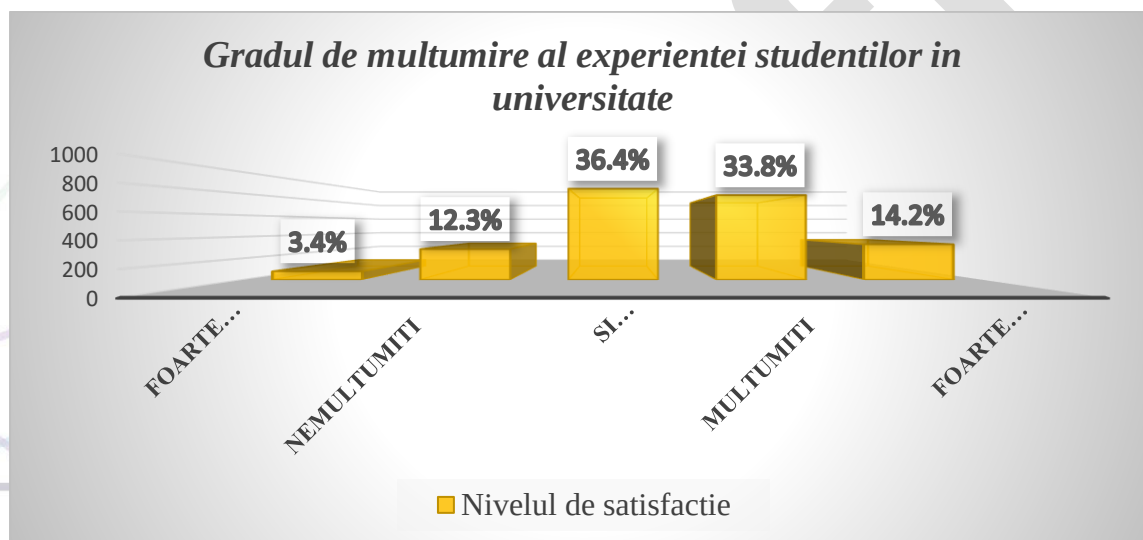
În continuare, în aprilie 2018 cu ocazia unor consultări între Ministerul Educației Naționale și federațiile naționale studențești, ANOSR a cerut ministerului de resort angajamentul de a elabora o metodologie de finanțare a învățământului superior pentru anul universitar 2019-2020 care să țină cont și de **satisfacția studenților**.

¹⁴ <https://www.anosr.ro/perspectiva-studentilor-privind-clasificarile-universitare/>

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

În perioada martie – mai 2016 **Uniunea Studenților din România (USR)** a desfășurat campania „Comment”, aplicând un chestionar¹⁵ la nivel național pentru a analiza percepția studenților asupra calității serviciilor pe care universitățile le livrează. În cadrul chestionarului a fost prevăzută o întrebare prin care s-a urmărit analiza la nivel general a gradului de satisfacție pe care universitatea la care studiază îl oferă studenților. Pe o scară de la 1 la 5, media răspunsurilor plasează gradul de satisfacție la valoarea de 3,43/5. Astfel, 3,4% se declară foarte nemulțumiți, 12,3% se declară nemulțumiți, 36,4% dintre respondenți se declară și mulțumiți și nemulțumiți, 33,8% mulțumiți, iar 14,2% au răspuns că sunt foarte mulțumiți de universitatea la care studiază.

Figură 7. Gradul de mulțumire al experienței studenților în universitate rezultat ca urmare a campaniei „Comment” implementată de către USR (sursa: Barometru privind calitatea sistemului educațional din România, USR, descărcat de pe pagina http://www.presidency.ro/files/userfiles/Congresul_Studenților_din_România_2016.doc)

¹⁵ Barometru privind calitatea sistemului educațional din România (Uniunea Studenților din România)

III. Măsurile privitoare la pilotarea chestionarului național studentesc

O etapă în vederea realizării unei cercetări sociologice asupra gradului de satisfacție a studenților privind calitatea învățământului superior și dezvoltarea unui instrument în acest sens, o reprezintă **pretestarea** sau **pilotarea** chestionarului dezvoltat. Acest lucru contribuie la verificarea întrebărilor și formei chestionarului înainte ca acesta să fie aplicat populației de studenți. În această fază de testare a întrebărilor, instrumentul are o formă ce poate suferi modificări, fiind necesară pentru a dispune de un set de întrebări anterior testate riguros, care ulterior pot fi transformate în ipoteze validate sau invalidate, ierarhizări, corelații, grafice, comparații între instituții etc.

Începând cu anul 2005, în Marea Britanie este aplicat **Chestionarul Național Studentesc (the National Student Survey – NSS-UK)** de către firma de cercetări sociologice Ipsos MORI¹⁶, în colaborare cu mai multe instituții guvernamentale cu responsabilități în domeniul învățământului superior.

Întrebările chestionarului aplicat de către Ipsos MORI sunt periodic revizuite, iar din 2014 a început un proces amplu de revizuire a NSS-UK. În acest sens, s-a realizat **testarea cognitivă** a chestionarului¹⁷, prin care s-a urmărit eficientizarea acestuia, modul în care îndeplinește scopurile pentru care a fost elaborat, dar și explorarea tipurilor de probleme cu care se confruntă studenții în momentul completării chestionarului. În cadrul procesului de testare, care a constat în interviuri, s-a urmărit reacția studenților la întrebările propuse, inclusiv dacă înțeleg întrebările. Interviurile au fost înregistrate audio, iar cercetătorii au aplicat mai multe metode de observație, tehnici de sondare, parafrază și metoda gândirii cu voce tare (think aloud), metode adaptate fiecărui respondent, ce a permis culegerea unor informații primare despre studenții participanți la testare. De asemenea, datele colectate au fost introduse într-un cadru analitic personalizat, care ulterior a facilitat analiza tematică a cazurilor. Testarea a luat în considerare diferitele moduri de interviu disponibile studenților care completează chestionarul: cercetarea față în față (PAPI)¹⁸, online, folosind laptopuri și tablete (CAWI) și interviuri telefonice simulate (CATI).

La procesul de testare cognitivă au participat în total **105 studenți** din 13 instituții de învățământ superior din Marea Britanie. Cercetarea a fost realizată în perioada octombrie 2014 – mai 2015, în trei faze: I - octombrie 2014; II – noiembrie 2014; III – mai 2015). Primele două faze ale testului s-au realizat înaintea procesului de pilotare din prima parte a anului 2015, și a treia fază ulterior încheierii procesului. Studenții recrutați să participe la testarea cognitivă au fost recrutați după următoarele criterii:

- Forma de învățământ (Frecvență, Frecvență redusă, la Distanță)
- Vârsta (studenți maturi; studenți sub 24 de ani)
- Etnie și naționalitate
- Subiectul cursului (cât mai extins)

¹⁶ <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/higher-education>

¹⁷ <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20180405115917/http://www.hefce.ac.uk/pubs/rereports/year/2015/nsscogtest/>

¹⁸ Paper and Pen Interviewing - modalitate de colectare a datelor pe baza unui chestionar tipărit și aplicat față în față cu persoanele selectate

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- Limba (unii studenți au fost intervievați în limba galeză)

Simultan, în prima parte a anului 2015, a fost **pilotat un chestionar**¹⁹ care cuprindea întrebările actuale ale NSS – UK 2015, dar și unele întrebări noi sau revizuite. Rezultatele procesului de pilotare a contribuit la revizuirea parțială a întrebărilor și dezvoltarea chestionarului ce a fost aplicat începând cu anul 2017. Pilotarea s-a realizat în urma procesului de colectare pentru anul 2015, desfășurat tot de către Ipsos MORI. Participarea studenților la pilotare a fost condiționată de completarea chestionarului pentru anul 2015, acesta fiind singurul criteriu pentru validarea chestionarului.

Studenții care au optat să participe la pilotarea formei actualizate a chestionarului au fost contactați prin email, la două săptămâni după finalizarea procesului de colectare de date pentru NSS-UK, iar această prima etapă s-a realizat online. Ipsos MORI a ales o fereastră de două săptămâni între finalizarea NSS-UK 2015 și pilotarea chestionarului ca să nu fie influențate răspunsurile la chestionarul pilotat. Studenții care nu au completat chestionarul în două săptămâni de la invitația primită pe email au fost contactați telefonic. Au participat la procesul de pilotare peste **16.500 de studenți** (ținta propusă a fost 15.000, din care 12.000 prin email și 3.000 prin telefon), iar acesta s-a desfășurat atât în engleză, cât și în limba galeză. Raportându-ne la NSS – UK 2015, putem observa că la pilotare au participat doar aproximativ **5,3% din numărul studenților care au completat NSS – UK în anul 2015** și aproximativ **4%** din numărul total al studenților care au fost invitați să completeze.

Pe parcursul desfășurării procesului de pilotare, răspunsurile și respondenții au fost monitorizați, pentru a se asigura că fiecare grup de subiecți a fost completat de către un număr minim de studenți reprezentativi.

Structura chestionarului nu a fost modificată semnificativ, însă la scalele de răspunsuri a fost adăugată și opțiunea „nu am înțeles întrebarea”, iar la sfârșitul chestionarului a fost adăugată o întrebare deschisă opțională, unde respondenții puteau să își exprime părerea în legătură cu experiența de completare a chestionarului. Prin această etapă s-a urmărit aplicabilitatea și inteligibilitatea potențialelor noi întrebări în cadrul chestionarului NSS-UK.

În continuarea procesului de revizuire a NSS-UK, în toamna anului 2015 IFF Research demarează un proces ce constă în două testări cognitive²⁰ (octombrie/noiembrie 2015 și mai/iulie 2016) și aplicarea NSS Pilot (februarie – aprilie 2016). La **prima fază a testării cognitive** realizate de IFF Research au participat 99 de studenți din 10 instituții furnizoare de învățământ superior (Higher Education Providers). Instituțiile participante au fost selectate pe baza următoarelor criterii:

- Universități din grupul Russell și non-Russell
- Cel puțin o instituție furnizoare de educație alternativă
- Un colegiu de educație suplimentară
- instituție de învățământ superior de specialitate
- instituție din fiecare cele patru națiuni
- Instituții care nu au participat în etapa inițială a pilotării

¹⁹<https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20180319114624/http://www.hefce.ac.uk/pubs/year/2015/201525/>

²⁰<https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20180319115010/http://www.hefce.ac.uk/pubs/rereports/year/2016/nsscognitive/>

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Studentii au fost recrutați la fața locului, însă s-a urmărit o anumită reprezentativitate după următoarele criterii: gen, etnicitate, cu probleme de dizabilitate/accesibilitate, vorbitori de galeză, profilul de studiu și forma de învățământ. Din cele 99 de interviuri, 90 de interviuri au fost realizate față în față în cadrul instituțiilor participante, iar nouă prin Skype.

În cadrul acestei testări, cercetătorii IFF Research au pus accent în special pe înțelegerea modelelor de răspuns și aspectul online al chestionarului. De asemenea, au urmărit și aspecte specifice, cum ar fi terminologia sau fluxul de completare, care în cadrul cercetării au fost evidențiate ca fiind potențial confuze. În ceea ce privește design-ul chestionarului, au fost realizate cinci modele, din care studenții puteau selecta 2 sau 3, care ulterior urmau să fie testate în cadrul NSS Pilot.

Faza a doua a testării cognitive s-a desfășurat în perioada mai – iulie 2016, la care au luat parte 37 de studenți din cadrul a patru instituții furnizoare de învățământ superior, pe lângă 33 de studenți care au finalizat **NSS Pilot** și au fost de acord să participe la testare. Cercetătorii au ținut cont și de această dată de criteriile de selecție stabilite în prima fază a testării. Toate interviurile s-au realizat față în față și s-a urmărit în principal nivelul de înțelegere de către studenți a anumitor terminologii, precum și potențialul de suprapunere între anumite secțiuni și enunțuri. De asemenea, studenții au fost întrebați și despre capacitatea de utilizare și funcționalitatea interfețelor online ale chestionarului. În acest sens, au fost prezentate studenților două modele pentru varianta desktop și un model pentru varianta mobil. În ultima parte a testării s-a urmărit reacția studenților față de ultima întrebare a NSS UK și experiențele studenților în legătura cu organizațiile studențești. În ambele faze ale testării cognitive, studenții participanți **au fost recompensați financiar** pentru implicarea lor în proces.

Între cele două testări a fost demarat procesul de completare al **NSS Pilot** la care au participat studenții care au completat chestionarul NSS-UK 2016 și care și-au exprimat intenția de a participa la completarea chestionarului pilot. Și de această dată, studenții au fost contactați prin email la două săptămâni după finalizarea completării chestionarului principal, iar cei care nu au completat chestionarul pilot în urma invitației online au fost contactați și telefonic. Procesul s-a desfășurat în perioada februarie – aprilie 2016, în limba engleză sau galeză. De asemenea, respondenții au fost monitorizați, pentru a se asigura că există un număr de răspunsuri minime reprezentative pentru fiecare grup de întrebări.

Rezultatele urmau să fie utilizate în vederea elaborării designului și structurii finale ale chestionarului principal NSS-UK, cu intenția de a îmbunătăți experiența de completare a chestionarului pentru studenți și de a asigura că rezultatele NSS-UK vor continua să informeze opțiunile potențiale ale studenților din învățământul superior.

NSS Pilot a conținut 27 de întrebări, împărțite în opt grupuri, după cum urmează:

- Predare la cursurile mele
- Oportunități de învățare
- Evaluare și feedback
- Suport academic
- Organizare și management
- Resurse de învățare

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- Comunitatea de învățare (Learning community)
- Vocea studenților

Chestionarul pilot a fost completat de peste **26.700 de studenți**, **8,56%** din cei care au completat chestionarul principal²¹. Un număr de 475 de studenți a început completarea chestionarului, dar nu a finalizat-o. Dintre cei care au completat chestionarul, 20.700 au realizat acest lucru online, prin email, și 6.000 prin telefon. Participarea studenților a fost stimulată prin organizarea unor extrageri speciale cu premii.

În urma analizării răspunsurilor, IFF Research consideră că întrebările au fost ușor înțelese și aplicabile. De asemenea, au fost cercetate răspunsurile „nici acord, nici dezacord” (neither agree, nor disagree), dacă nu cumva studenții folosesc această opțiune în loc de „nu știu”. Caracteristici generale ale chestionarelor pilotate:

- au completat studenții care au completat și chestionarul principal, neexistând alt criteriu restrictiv;
- completarea chestionarului s-a realizat în prima fază online, prin email, după care prin telefon;
- pilotarea s-a realizat după finalizarea completării chestionarului principal;
- procesul de completare a fost monitorizat;
- chestionarul pilot a fost bilingv (engleză și galeză).

În anul universitar 2015-2016, la instituțiile de învățământ superior din Marea Britanie au studiat aproximativ 2,3 milioane de studenți²². Dacă ne raportăm la populația totală de studenți putem concluziona că NSS – UK a fost completat de 13,65% din numărul total al studenților, iar NSS Pilot de 1,17%.

În Norvegia, chestionarul privind percepția studenților asupra calității în învățământul superior este implementat de către NOKUT (the Norwegian Agency for Quality Assurance in Education). **Studiebarometeret**, chestionarul dezvoltat de NOKUT a fost pilotat în anul 2013 cu participarea a aproximativ 1.000 de studenți de la diferite programe de studii din trei instituții de învățământ superior. Implicarea unui număr limitat de instituții de învățământ superior și programe de studii a fost alegerea autorilor. La sfârșitul chestionarului pilot a fost inclusă o casuță deschisă, unde respondenții au putut lăsa feedback pentru îmbunătățirea chestionarului, care a fost luat în considerare pentru ajustarea instrumentului de sondare. De asemenea, chestionarul a fost îmbunătățit și în urma unor interviuri telefonice cu focus grupuri, obținând astfel date calitative. Analiza procesului de pilotare a fost valorificat prin lansarea chestionarului Studiebarometeret în toamna anului 2013.

Având în vedere cele descrise anterior și datorită faptului că **pretestarea chestionarului** are rolul de a testa și verifica chestionarul în ceea ce privește structura, forma, modul în care respondenții înțeleg întrebările și răspunsurile și nu se urmărește interpretarea științifică a răspunsurilor exprimate, indicată este pretestarea chestionarului în **patru etape**:

²¹ <https://www.timeshighereducation.com/student/news/national-student-survey-2016-overall-satisfaction-results>

²² <https://www.hesa.ac.uk/data-and-analysis/publications/students-2015-16/introduction>

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

1. Testarea cognitivă a chestionarului prin **focus grupuri**, pentru a verifica inteligibilitatea întrebărilor și formelor de răspuns. Studenții participanți recrutați ar trebui să provină din următoarele instituții: o ÎÎS comprehensivă publică, două ÎÎS cu profil specific (militar, medical și farmaceutic, agronomic, tehnic) publice, două ÎÎS private din regiuni diferite. De asemenea, pentru recrutarea studenților ar trebui să se țină cont de vârsta studenților, forma de învățământ, profilul de studiu. Această cercetare calitativă, utilizată în general cu scopul de pretestare, presupune interacțiunea participanților și favorizează schimbul de opinii și de idei. De cele mai multe ori, interviul de grup implică participarea unui număr de 6-12 persoane și a intervievatorului.
2. Organizarea unei întâlniri cu stakeholderi pentru diseminarea rezultatelor procesului de testare cognitivă și actualizarea chestionarului. Printre stakeholderii care ar trebui invitați la diseminarea rezultatelor putem enumera: instituții guvernamentale cu responsabilități în zona învățământului superior, instituțiile de învățământ superior, federațiile naționale studențești.
3. Pilotarea chestionarului pe studenții instituțiilor de învățământ superior descrise la punctul 1. În această etapă propunem o abordare de tip recensământ. În urma procesului de colectare a răspunsurilor vom obține un eșantion de oportunitate, alcătuit din persoanele care vor răspunde pozitiv la invitație. Rata de răspuns va asigura obținerea unor rezultate relevante pentru calitatea instrumentului și a informațiilor. Pentru completarea chestionarului recomandăm aplicarea procedurii exacte a chestionarului principal, pentru a identifica astfel posibile disfuncționalități. De asemenea, propunem introducerea, în această fază, a unei variante de răspuns „nu am înțeles întrebarea” dar și o căsuță deschisă unde studenții își pot descrie experiența privind completarea chestionarului sau recomandări privind îmbunătățirea lui.
4. Cea de-a patra etapă presupune actualizarea chestionarului și metodologiei de cercetare în urma finalizării procesului de pilotare al chestionarului, această activitate fiind realizată de către experții proiectului.

IV. Modele cu privire la construirea unor eșantioane reprezentative pentru chestionarul național studentesc

Eșantionarea reprezintă extragerea unei părți dintr-o populație, parte considerată reprezentativă pentru întreaga populație prin caracteristicile pe care le exprimă. Eșantionarea poate fi de două tipuri: probabilistică și non-probabilistică. Selecția probabilistică atribuie oricărui element din populație o șansă diferită de zero de a fi inclus în eșantion. Astfel, eșantionul selectat prin selecție probabilistică prin intermediul inferenței statistice poate oferi informații despre populația totală. În timp ce selecția non-probabilistică nu poate fi folosită pentru a face generalizări despre populația totală. Aceasta poate fi realizată prin hazard, prin bulgăre de zăpadă sau pe baza unor criterii stabilite în funcție de scopul cercetării. Oricare tip de eșantionare se realizează în funcție de scopul și obiectivele cercetării.

Există mai multe formule pentru calcularea valorii unui eșantion reprezentativ, una dintre cele mai folosite formule este:

$$n = \frac{p(100-p)z^2}{E^2}$$

unde:

- **n** reprezintă valoarea eșantionului,
- **p** reprezintă variația populației pe un anumit indicator, în cazul în care acesta nu poate fi estimat înainte de cercetare, poate fi setat la 50%,
- **E** reprezintă nivelul de precizie, de regulă este acceptată o variație de $\pm 5\%$,
- **Z** reprezintă nivelul de încredere, adică nivelul prin care eșantionul poate să reprezinte caracteristicile populației, valorile cele mai întâlnite în cercetare sunt de 95% sau 99%²³. Nivelul de încredere reprezintă probabilitatea pe care o are eșantionul de a descrie o anumită caracteristică a populației totale în funcție de marja de eroare²⁴.

²³ Graham Kalton. *Introduction to survey sampling*. Sage Publication. 1983.

²⁴ Spre exemplu: în cazul în care analizăm cheltuielile săptămânale ale unei populații de studenți și folosind eșantionarea acestea sunt approximate la o valoare de 300 de lei, pe un eșantion cu un nivel de încredere de 95% și cu o variație de 5 procente, înseamnă că există o probabilitate de 95% ca cheltuielile întregii populații de studenții să fie între 295 și 305 - Peter H. Rossi, James D Wright, Andy B. Anderson. *Handbook of Survey Research*. Academic Press, 1983

IV.1. Model A

Pentru a selecta un model de eșantionare trebuie stabilit nivelul de reprezentativitate. Astfel, pentru reprezentativitate națională, poate fi folosit modelul A. În funcție de un număr total prestabilit de chestionare aplicate se va realiza o distribuție proporțională la nivel de regiune și o redistribuire în funcție de domeniul de studiu restrâns (domeniul de studiu restrâns – o recodificare a domeniilor de studiu conform RMU în funcție de similitudinile acestora).

Exemplu: 25000 de chestionare vor fi distribuite după cum urmează, în funcție de:

1. Regiunile de dezvoltare:

Regiune	Număr de chestionare distribuite
București-Ilfov	8514
Centru	2224
Muntenia	828
Nord-Est	2998
Nord-Vest	4656
Oltenia	1189
Sud-Est	1623
Vest	2968

2. Domeniul de studiu (recodificat)

Pornind de la datele de mai sus, se va face o redistribuire a chestionarelor în funcție de domeniul de studiu (variante restrânsă a celor din RMU), conform următorului exemplu: cele 8514 de chestionare ce urmează a fi realizate în regiunea București-Ilfov vor fi redistribuite la rândul lor în funcție de ponderea studenților în cadrul specializărilor, dacă din 30% dintre studenți studiază Limbi străine, 30% din 8514 vor fi completate de studenți care studiază Limbi străine.

Avantaje

- Asigură o reprezentativitate națională a eșantionului de studenți – geografică și în funcție de domeniul de studiu;
- Necesită un număr mai mic de chestionare pentru a putea analiza datele la nivel de regiune de dezvoltare și domeniu de studiu;
- Datele pot fi validate cu un număr mic de chestionare (în caz de o rată mică de răspuns), indiferent de numărul de răspunsuri primite per universitate.

Dezavantaje

- Nu pot fi extrase informații la nivel de universitate și în special la nivel de specializare per universitate).

IV.2. Model B

Modelul B privește reprezentativitatea la nivel de universitate și ciclu de studiu. Astfel, în funcție de numărul total prestabilit de chestionare aplicate se va realiza o distribuție proporțională la nivel de universitate și o redistribuire în funcție de ciclul de studiu din cadrul fiecărei universități.

Exemplu:

Instituția de învățământ superior	Număr chestionare
Academia de Muzică "Gheorghe Dima" din Cluj-Napoca	55
Academia de Poliție "Alexandru Ioan Cuza" din București	168
Academia de Studii Economice din București	1084
Academia Forțelor Aeriene "Henri Coandă" din Brașov	19
Academia Forțelor Terestre "Nicolae Bălcescu" din Sibiu	47
Academia Națională de Informații "Mihai Viteazul" din București	16
Academia Navală "Mircea cel Bătrân" din Constanța	92
Academia Romana	12
Academia Tehnică Militară din București	60
Fundația "Gaudeamus" - Universitatea "Tomis" din Constanța	24
Fundația Lumina - Instituții de Învățământ - Universitatea Europei de Sud Est-Lumina	4
Fundația pentru Cultură și Învățământ "Ioan Slavici" - Universitatea "Ioan Slavici" din Timișoara	6
Fundația Universitară "Alma Mater" - Universitatea "Alma Mater" din Sibiu	5
Institutul de Administrare a Afacerilor din București	2
Institutul Teologic Baptist din București	3
Institutul Teologic Pentecostal din București	8
Institutul Teologic Protestant din Cluj-Napoca	6
Institutul Teologic Romano-Catolic Franciscan din Roman	2
Școala Națională de Studii Politice și Administrative din București	231
Universitatea "1 decembrie 1918" din Alba Iulia	219
Universitatea "Adventus" din Cernica	10
Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași	1190
Universitatea "Andrei Șaguna" din Constanța	48
Universitatea "Apollonia" din Iași	19
Universitatea "Artifex" din București	12
Universitatea "Athenaeum" din București	18
Universitatea "Aurel Vlaicu" din Arad	232
Universitatea "Avram Iancu" din Cluj-Napoca	1
Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca	2010
Universitatea "Bioterra" din București	117
Universitatea "Bogdan Vodă" din Cluj-Napoca	20
Universitatea "Constantin Brâncoveanu" din Pitești	71

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Universitatea "Constantin Brâncuși" din Târgu Jiu	178
Universitatea "Danubius" din Galați	140
Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș	45
Universitatea "Dunărea de Jos" din Galați	538
Universitatea "Eftimie Murgu" din Reșița	76
Universitatea "Emanuel" din Oradea	10
Universitatea "George Bacovia" din Bacău	29
Universitatea "Hyperion" din București	131
Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu	674
Universitatea "Nicolae Titulescu" din București	232
Universitatea "Ovidius" din Constanța	613
Universitatea "Petre Andrei" din Iași	40
Universitatea "Petru Maior" din Târgu Mureș	146
Universitatea "Româno-Germană" din Sibiu	12
Universitatea "Sapientia" din Cluj-Napoca	103
Universitatea "Spiru Haret" din București	515
Universitatea "Ștefan cel Mare" din Suceava	401
Universitatea "Tibiscus" din Timișoara	37
Universitatea "Titu Maiorescu" din București	314
Universitatea "Transilvania" din Brașov	914
Universitatea "Valahia" din Târgoviște	283
Universitatea "Vasile Alecsandri" din Bacău	244
Universitatea Agora din Municipiul Oradea	47
Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir" din București	313
Universitatea Creștină "Partium" din Oradea	44
Universitatea de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu" din București	109
Universitatea de Artă și Design din Cluj-Napoca	60
Universitatea de Arte din Târgu Mureș	28
Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București	106
Universitatea de Medicină și Farmacie "Carol Davila" din București	481
Universitatea de Medicină și Farmacie "Gr. T. Popa" din Iași	329
Universitatea de Medicină și Farmacie "Iuliu Hațieganu" din Cluj-Napoca	296
Universitatea de Medicină și Farmacie "Victor Babeș" din Timișoara	252
Universitatea de Medicină și Farmacie din Craiova	153
Universitatea de Medicină și Farmacie din Târgu Mureș	190
Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară "Ion Ionescu de La Brad" din Iași	191
Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului "Regele Mihai I al României" din Timișoara	222
Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca	277
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad	280
Universitatea de Vest din Timișoara	892

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Universitatea din București	1549
Universitatea din Craiova	786
Universitatea din Oradea	666
Universitatea din Petroșani	184
Universitatea din Pitești	323
Universitatea Ecologică din București	213
Universitatea Europeană "Drăgan" din Lugoj	17
Universitatea Maritimă din Constanța	220
Universitatea Națională de Apărare "Carol I" din București	49
Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică "I. L. Caragiale" din București	37
Universitatea Națională de Arte "George Enescu" din Iași	65
Universitatea Națională de Arte din București	66
Universitatea Națională de Educație Fizică și Sport din București	71
Universitatea Națională de Muzică din București	41
Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești	270
Universitatea Politehnica din București	1702
Universitatea Politehnica Timișoara	608
Universitatea Româno-Americană din București	148
Universitatea Tehnică "Gheorghe Asachi" din Iași	638
Universitatea Tehnică de Construcții din București	245
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca	961

Avantaje

- Asigură reprezentativitate națională a eșantionului de studenți la nivel de universitate;
- Necesită un număr mai mic de chestionare pentru a putea analiza datele la nivel de universitate;
- Datele pot fi validate cu un număr mic de chestionare (în caz de o rată mică de răspuns), indiferent de numărul de răspunsuri primite per universitate.

Dezavantaje

- Nu pot fi extrase informații la nivel de universitate pentru universitățile cu un număr mic de studenți și nici la nivel de specializare și domeniu de studiu per universitate.

IV.3. Model C

În vederea stabilirii valorii unui eșantion reprezentativ pentru fiecare specialitate din cadrul fiecărei universități eșantionarea se face pentru fiecare ciclu de studiu – pentru licență și masterat se stabilește un număr reprezentativ pentru fiecare specializare, iar pentru doctorat în funcție de domeniul de studiu. Dat fiind scopul cercetării, sondarea satisfacției studenților cu privire la procesul educațional, populația vizată este întreaga populație studențească.

Selectarea eșantionului se va face în funcție de șase categorii de specializări stabilite în funcție de dimensiunile acestora din universități. Categoriile au fost construite folosind formula de eșantionare, astfel încât marja de eroare să nu depășească 9%, iar nivel de încredere să nu scadă sub 80%, treptele au fost construite prin fluctuațiile marjei de eroare și creșterea treptată a nivelului de încredere. Valorile propuse reprezintă un număr minim de chestionare pentru a putea fi considerate datele reprezentative.

- pentru specializările sub 30 de studenți (30 fiind numărul maxim de studenți într-o grupă, iar conform Teoriei Limitei Centrale - distribuția unui eșantion se apropie de o distribuție normală cu cât se mărește eșantionul, pentru grupuri peste 30) valoarea va fi numărul total de studenți din specializarea respectivă
- pentru specializările între 31-60 de studenți – numărul minim este 30 (la un nivel de încredere de **80%** cu o marjă de eroare cu valorile cuprinse între 3% și 8%);
- pentru specializările între 61-90 de studenți – numărul minim va fi de 40 (la un nivel de încredere de **85%** cu o marjă de eroare cu valorile cuprinse între 7% și 8,7%);
- pentru specializările între 91-150 de studenți – numărul va fi de 50 (la un nivel de încredere de **85%**, cu marjă de eroare cu valoarea cuprinsă între 7% și 8,4%);
- pentru specializările între 151-300 de studenți – numărul va fi de 60 de studenți (la un nivel de încredere de **85%**, cu o marjă de eroare cu valoarea cuprinsă între 7,3% și 8,4%);
- pentru specializările peste 300 de studenți – numărul va fi de 70 de studenți (la un nivel de încredere de **85%**, cu o marjă de eroare cu valoarea cuprinsă între 7,6% și 8%);

Exemplu:

Administrarea afacerilor		832
Academia de Studii Economice din București	400	70
Fundația "Gaudeamus" - Universitatea "Tomis" din Constanța	109	50
Fundația Lumina - Instituții de Învățământ - Universitatea Europei de Sud Est-Lumina	12	12
Universitatea "1 decembrie 1918" din Alba Iulia	110	50
Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași	432	60
Universitatea "Athenaeum" din București	106	60
Universitatea "Aurel Vlaicu" din Arad	12	12
Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca	645	70
Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu	29	29
Universitatea "Nicolae Titulescu" din București	255	70
Universitatea "Ștefan cel Mare" din Suceava	145	60
Universitatea "Titu Maiorescu" din București	66	30

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Universitatea "Transilvania" din Brașov	68	30
Universitatea "Valahia" din Târgoviște	26	26
Universitatea "Vasile Alecsandri" din Bacău	90	40
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad	41	30
Universitatea din București	272	60
Universitatea din Craiova	36	30
Universitatea din Oradea	13	13
Universitatea din Pitești	33	30

Avantaje

- Asigură reprezentativitate la nivel de universitate și la nivel de fiecare specializare pentru fiecare ciclu de studiu.

Dezavantaje:

- Eșantionul final va avea multe cazuri, necesitând un număr mare de resurse pentru a se asigura completarea acestora;
- Vor fi necesare verificări intermediare ale gradului de completare și trimitere de mesaje pentru reamintire pentru completarea eșantionului către categoriile de studenți care nu au completat chestionarul;
- Va fi necesară o ponderare a datelor pentru a obține o reprezentare națională a populației de studenți.

IV.4. Selectare model de eșantionare

Sondarea satisfacției studenților privind calitatea învățământului superior în funcție de fiecare specializare din cadrul fiecărei universități are cerințe specifice în ceea ce privește realizarea eșantionării. Astfel, în cazul în care rezultatele obținute trebuie să ofere o imagine clară la nivel de specializare se va realiza o eșantionare care să asigure reprezentativitate la nivel de specializare. Astfel, pentru această situație modelul indicat este **modelul C** - stabilirea unui număr de categorii în funcție de dimensiunile specializărilor și aplicarea formulei de eșantionare pentru fiecare specializare. Prin prelucrare, acest model poate oferi reprezentativitate la nivel național, pe când un eșantion reprezentativ doar național nu poate oferi informații reprezentative la nivel de specializare din fiecare universitate.

IV.5. Selectare populație reprezentativă de studenți

Selectarea populației reprezentative de studenți depinde de scopul studiului, de tipul de eșantionare și de modul în care este aplicat instrumentul de cercetare. În cercetarea satisfacției studenților privind calitatea învățământului superior populația țintă o reprezintă toți studenții, indiferent de ciclul și anul de studiu.

Includerea tuturor studenților din toți anii de studiu cu toate că are unele limite (prin trimiterea de chestionare unei populații de studenți în mod constant poate scădea numărul respondenților din

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

cauza repetării sau în cazul sondării la început de an universitar, studenții din anul I nu au suficiente informații pentru a putea oferi o evaluare) aduce și avantaje importante. Pentru a obține reprezentativitate la nivel de specializare, includerea tuturor studenților crește numărul populației eșantionate, drept urmare crește nivelul de încredere și scade marja de eroare pentru eșantionul pentru fiecare specializare. Acest avantaj înseamnă o creștere a gradului de reprezentativitate a eșantionului selectat și drept urmare rezolvă un dezavantaj al acestui model de eșantionare.

V. Studiu cu privire la stabilirea categoriilor de studenți vulnerabili

V.1. Introducere

În momentul de față nu există o definiție exhaustivă a conceptului de „categorie vulnerabilă de studenți”. Prin urmare, ne vom referi la acestea ca fiind cele specificate în *Cadrul Strategic pentru un Învățământ Superior Echitabil*²⁵, respectiv persoanele din mediul rural, persoanele de etnie romă, persoanele din familii dezavantajate economic și persoanele cu dizabilități.

V.2. Mediul de proveniență

Accesul la învățământ pentru tinerii de mediul rural este dificil în cazul tuturor treptelor de învățământ, dar în special în învățământul superior. Există o serie semnificative de studii și analize care pot oferi o imagine de ansamblu privind accesibilitatea la educație în funcție de mediul de proveniență. **Institutul Național de Statistică (INS)** colectează date privind poziționarea geografică a unității de învățământ și date privind nivelul de educație al persoanelor cu domiciliul în mediul rural. În anul **2013**, doar **5%** dintre tinerii din mediul rural aveau studii universitare, față de **20%** din mediul urban. Diferențele de participare dintre tinerii din mediu urban și cei din mediu rural se adâncesc în fiecare etapă de educație²⁶.

Un studiu al **Agenciei Române de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar (ARACIP)**²⁷ a arătat că durata medie la nivel de cohortă pentru populația școlară **urbană** este de **7,6 ani**, față de **6,4 ani** în mediul **rural**, cu rate de abandon mai crescute în mediul rural. Există o serie de factori care contribuie la această diferență. Părinții din mediul **rural** sunt mai puțin educați, nivelul mediu de educație al acestora fiind de **9,74 ani**, față de **12,1 ani** în mediul urban, cu **24,22%** mai puțin. De asemenea, rezultatele școlare sunt mai slabe în mediul rural decât în mediul urban. Procentul copiilor din mediul rural care au obținut medii sub 5 la examenele naționale este de **18,7%**, față de **6,1%** în mediul urban. Procentul elevilor cu domiciliul în altă localitate decât cea în care se află școala la care studiază (învățământ primar și gimnazial) și care fac naveta zilnic este dublu în mediul rural față de cel urban.

Bugetul **per copil** al grădinițelor din mediul rural reprezintă circa **61%** din bugetul per copil al grădinițelor din mediul urban, iar bugetul **per cadru didactic** reprezintă circa **80%** din bugetul per cadru didactic al grădinițelor din mediul urban²⁸. De asemenea, există diferențe și în ceea ce privește rezultatele școlare. În urma evaluărilor naționale pentru clasele a II-a, a IV-a și a VI-a au fost observate diferențe între elevii care învață în școli din mediul rural, față de cei care învață în școli din mediul

²⁵ *Cadru strategic pentru un învățământ superior echitabil* (2015) București: UEFISCDI (<http://old.uefiscdi.ro/Upload/e760f24a-7c52-4b2a-869e-27b45dd41c62.pdf>).

²⁶ *La școală. O privire asupra participării la educație folosind analiza pe cohortă* (2017) București: UNICEF (<http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Studiu-Cohorta.pdf>).

²⁷ *Raportul național privind starea calității în unitățile de învățământ preuniversitar public din mediul rural* (2015). București: ARACIP (<http://oldsite.edu.ro/index.php/articles/23519>) (p. 15).

²⁸ Rapoarte de cercetare ARACIP Vol. II / 2015 Concluzii rezultate din analiza datelor colectate. Anul școlar 2013-2014 (2015) București: ARACIP (p. 9).

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

urban: diferențele procentuale dintre elevii care „rezolvă corect și complet itemul” sunt între sub **5%** și peste **24%**, în toate situațiile, în favoarea mediului urban, iar procentul elevilor care dau un „răspuns care nu are legătură cu sarcina de lucru” sau nu dau deloc răspuns este cu **1%-12%** mai mare în mediul rural față de mediul urban, în toate situațiile²⁹. Mai mult, în ceea ce privește învățământul liceal, un studiu³⁰ realizat de IȘE și UNICEF semnalează că rata abandonului pentru copiii din mediul rural este cu **30%** mai mare decât cea din mediul urban, iar ratele de repetenție cu **40%** mai mari.

Pe lângă diferențele dintre bugetele instituțiilor de educație din rural și urban, sunt diferențe și în ceea ce privește numărul lor. Un studiu realizat de Banca Mondială în anul **2015**³¹, observă cum numărul școlilor publice a scăzut semnificativ în perioada **1996-2012** pentru ambele medii. Numărul școlilor din mediul urban a scăzut cu **55%**, dar în mediul rural numărul acestora s-a diminuat cu nu mai puțin de **85%**. Menționăm că numărul elevilor s-a diminuat cu doar **20%** pentru ambele medii. Scăderea a afectat în mod special unitățile de învățământ primar și secundar (**50%** urban, **75%** rural), pe când liceele au avut o ușoară creștere pentru ambele medii.

Conform unui studiu realizat pentru Ministerul Educației Naționale în **2012**, în școlile din mediul rural, indicatorii referitori la calitatea standard înregistrează valori cu **10%** mai mici decât în cele urbane. Legea prevede evaluarea externă a instituțiilor de învățământ, o dată la cinci ani. Un set format din 24 de indicatori de performanță – stabiliți prin Hotărârea de Guvern nr. 21/2007 *privind aprobarea Standardelor de autorizare de funcționare provizorie a unităților de învățământ preuniversitar, precum și a Standardelor de acreditare și de evaluare periodică a unităților de învățământ preuniversitar*, actualizată – stă la baza acreditării și evaluării școlilor. Folosind acești indicatori, se calculează un scor cumulat pentru fiecare școală. Concluzia raportului de evaluare a fost că elevii din mediul rural au acces la o educație de calitate inferioară față de colegii lor din mediul urban și că Guvernul trebuie să intensifice eforturile menite să elimine decalajul de calitate.³²

O analiză realizată de UEFISCDI și Centrul pentru Politici Publice³³ a reliefat că în anul 2017, faptul că 30% dintre candidații unici înscriși la examenul de bacalaureat au provenit din mediul rural, iar 70% din mediul urban. Rata de promovabilitate este mai scăzută cu 13 procente pentru persoanele din mediul rural, față de cele provenind din mediul urban. De asemenea, se observă diferențe și în ceea ce privește mediile obținute, tot în defavoarea mediului rural. Doar 13,57% dintre candidații din mediul rural au luat medii peste 9, față de 24,77% din mediul urban, în timp ce 34,37% dintre cei din mediul rural au luat medii sub 7, comparativ cu 23,61% candidații din mediul urban.

Tot aceeași analiză menționează că din **2010** (de când a fost introdus mediul de rezidență al candidatului), diferențele de promovabilitate dintre rural și urban s-au accentuat, de la **9,63%** în **2010**,

²⁹ *Investiție în educația copiilor din mediul rural* (2017). Cluj-Napoca: Fundația Vodafone (p. 16).

³⁰ *Participarea la educație în învățământul secundar superior* (2014). București: UNICEF (<http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2017/11/Participarea-la-educatie-in-Invatamantul-secundar-superior-2014.pdf>) (p. 35).

³¹ Emil Tesaliuc, Dimensiunea Geografică a Sărăciei în România, în Stănculescu, Manuela et al. *Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei (2015-2020)*, (2015) București: Banca Mondială. (p. 298)

³² Ibid. (p. 302)

³³ *Policy brief - Analiza datelor statistice privind accesul și rezultatele candidaților care au participat în cadrul celor două sesiuni de bacalaureat - 2017, (RO), No.2*, București: UEFISCDI (p. 10)

la **18,46%** în **2017**. Rata de promovabilitate scade și mai mult în cazul în care unitatea de învățământ se află în mediul rural, fiind de doar **39,32%** pentru unitățile de învățământ din mediul rural, față de **70,79%** pentru cele din mediul urban³⁴.

În plus, în *Cadrul strategic pentru un învățământ superior echitabil* se menționează că în cadrul evaluărilor TIMSS și PIRLS se poate constata că elevii care învață în școli situate în localități cu o populație de sub 15.000 de locuitori obțin rezultate mult sub mediile internaționale, în timp ce elevii care învață în școli situate în localități cu peste 15.000 locuitori obțin rezultate peste mediile internaționale. Pe lângă localitățile rurale care sunt incluse în aceasta categorie, există și orașe care au sub 15.000 de locuitori.

O analiză³⁵ importantă privind relația dintre dezvoltarea socială și cea geografică este realizată în *Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020* de către **Banca Mondială**, în care observă că în România doar **81** de orașe (din **320**) nu conțin în componența lor sate. Clasificarea orașelor pe baza căruia studiul realizează analiza sunt orașe mici (sub 20.000 de locuitori), orașe mijlocii (20.000 – 200.000 de locuitori) și orașe mari (peste 200.000) de locuitori. În România, conform acestei clasificări, aproape **70%** dintre orașe sunt orașe mici, care au caracteristici specifice, fiind spre exemplu slab populate sau slab conectate la rețeaua de transport:

„Într-adevăr, multe orașe mici sunt slab populate și apar pe hartă ca niște aglomerări de așezări distante, cu o slabă conectare rutieră între acestea. Spre deosebire de ele, orașele mijlocii sunt dens populate, iar creșterea lor se datorează, în principal, unui proces de sub-urbanizare. Unele orașe mijlocii s-au întins până la granița anumitor sate, încorporându-le astfel în mod natural. Așadar, la nivelul orașelor mici, prezența satelor reflectă mai degrabă un efort de a atinge pragul demografic administrativ pentru dobândirea statutului de unitate administrativă urbană, în timp ce, în cazul orașelor mijlocii, prezența satelor ține mai mult de extinderea zonei funcționale. Numărul de sate încorporate (sau de cartiere rurale) este puternic corelat [din nota de subsol - Coeficientul Pearson de corelație între numărul satelor anexate și LHD12002 este -0,18 ($p=0,001$) și -0,23 ($p=0,000$) pentru LHD12011] cu nivelul de dezvoltare umană a orașului: cu cât numărul de sate anexate orașului este mai ridicat, cu atât este mai mare și probabilitatea ca acel oraș să fie subdezvoltat (în baza LHD1). Din moment ce orașele mici declarate recent (între 2002 și 2006) și orașele foarte mici cu sub 7.500 de locuitori includ, în medie, un număr mai mare de sate (peste cinci), acestea au un caracter rural mult mai accentuat și un risc de subdezvoltare mai ridicat decât alte zone urbane”³⁶

Pe lângă această situație ambiguă în ceea ce privește separarea dintre spațiul rural și cel urban, orașele mici, definite de studiu ca fiind sub **20.000 de locuitori**, au și alte caracteristici. În primul rând, acestea nu reprezintă o categorie omogenă fiind vorba de orașe agricole, foste orașe monoindustriale sau orașe situate în zone turistice. Unele au o istorie îndelungată, dar o parte considerabilă au fost formate în perioada comunistă și o parte au fost declarate orașe ca presiune de a crește numărul populației

34 Ibid, (p.12)

35 Indicele dezvoltării umane locale (LHDI) conceput în scopul măsurării nivelului general de dezvoltare în fiecare localitate dintr-o anumită țară, arată că sărăcia comunitară are o puternică dimensiune geografică în România.

36 Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020, Banca Mondială (pp. 308-310)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

urbane (79 orașe vechi, 90 din perioada comunistă, 5 între 1990 și 2000, 51 între 2002-2006)³⁷. Dintre acestea cele mai dezavantajate sunt cele 51 declarate recent, cu un nivel slab de dezvoltare a infrastructurii, facilităților, funcționalităților și aspectului urban³⁸.

Tabel 8. Ponderea medie a locuințelor conectate la apă curentă prin rețeaua publică în orașele mici și în comune, 2011 (%)³⁹

Mărimea populației	Orașe mici declarate înainte de 2002	Orașe mici declarate recent	Comune
0-4.999 locuitori	75	48	27
5.000-7.499 locuitori	70	40	33
7.500-9.999 locuitori	74	41	44
10.000-14.999 locuitori	79	45	47
15.000-19.999 locuitori	81	*	*
Total	75.5	43	28

Tabel 9. Ponderea medie a locuințelor conectate la gaze pentru gătit prin rețeaua publică în orașele mici și în comune, 2011 (%)⁴⁰

Mărimea populației	Orașe mici declarate înainte de 2002	Orașe mici declarate recent	Comune
0-4.999 locuitori	48	23	3
5.000-7.499 locuitori	42	15	7
7.500-9.999 locuitori	52	16	13
10.000-14.999 locuitori	56	21	22
15.000-19.999 locuitori	63	*	*
Total	52	19	4

³⁷ Ibidem (p. 310).

³⁸ Idem (p. 311).

³⁹ Banca Mondială, *Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020*. Calcule realizate de Banca Mondială pe baza Recensământului populației și al locuințelor 2011. Notele editorilor studiului: Mărimea localității și județul căruia îi aparține localitatea au fost menținute constante. Pentru a compara localitățile rurale și urbane similare, a fost folosită metoda tendinței scorurilor. *Numai un oraș și o comună cu peste 15.000 locuitori. **Pentru a face o comparație, ponderea medie a locuințelor conectate la utilități în orașele mai mari (20.000 locuitori și peste) este următoarea: 92% apă curentă prin rețeaua publică, 85% sistem de canalizare conectat la o stație publică de evacuare a apelor uzate, 75.5% gaze pentru gătit prin rețeaua publică.

⁴⁰ Banca Mondială, *Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020*. Notele editorilor studiului: Mărimea localității și județul căruia îi aparține localitatea au fost menținute constante. Pentru a compara localitățile rurale și urbane similare, a fost folosită metoda tendinței scorurilor. *Numai un oraș și o comună cu peste 15.000 locuitori. **Pentru a face o comparație, ponderea medie a locuințelor conectate la utilități în orașele mai mari (20.000 locuitori și peste) este următoarea: 92% apă curentă prin rețeaua publică, 85% sistem de canalizare conectat la o stație publică de evacuare a apelor uzate, 75.5% gaze pentru gătit prin rețeaua publică.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

În general, orașele mici au venituri mai mici pe cap de locuitor decât orașele mai mari (peste 20.000 de locuitori), utilitățile de bază sunt mai sărace în orașele mici (rata de conectare la servicii publice fiind, spre exemplu, de 22% pentru orașele mici recent declarate, 64% pentru orașele mici declarate înainte de 2002 – Tabel 1), nivel de educație scăzut – Tabel 2 și rată de ocupare a forței de muncă scăzută⁴¹.

La nivel legislativ, conform Ordinului privind aprobarea Metodologiei de alocare a fondurilor bugetare pentru finanțarea de bază și finanțarea suplimentară a instituțiilor de învățământ superior de stat din România, pentru anul 2019⁴² mediile dezavantajate sunt definite ca fiind mediul rural și orașele sub 10.000 de locuitori.

Tabel 10. Distribuția populației în vârstă de muncă ce nu este cuprinsă într-o formă de învățământ sau instruire (în funcție de cel mai înalt nivel de educație absolvit, în orașele mici și comune, și după mărimea populației), 2011 (%)⁴³

Mărimea populației	Orașe mici declarate înainte de 2002	Orașe mici declarate recent	Comunități rurale
0-4.999 locuitori	27	41	50
5.000-7.499 locuitori	31	43	44
7.500-9.999 locuitori	30	41	42
10.000-14.999 locuitori	27	41	36
15.000-19.999 locuitori	23	*	*

Orașele au fost puternic afectate, atât de procesul de tranziție, cât și de măsurile de austeritate. Dezindustrializarea anilor '90 a afectat orașele mai mici deoarece majoritatea erau monoindustriale. În 1998, Guvernul României a reglementat zonele defavorizate prin OUG nr. 24/1998 *privind regimul zonelor defavorizate*, folosind următoarele criterii, dintre care zona respectivă trebuia să îndeplinească măcar unul:

- au structuri productive monoindustriale care, în activitatea zonei, mobilizează mai mult de 50% din populația salariată;
- sunt zone miniere unde personalul a fost disponibilizat, în proporție de peste 25%, prin concedieri colective;
- s-au efectuat concedieri colective în urma lichidării, restructurării sau privatizării unor agenți economici, care au afectat mai mult de 25% din numărul angajaților cu domiciliul în zona respectivă;

⁴¹ Emil Teșaliuc et al. (2015). Dimensiunea geografică a sărăciei în România. https://www.researchgate.net/publication/329655252_Dimensiunea_geografica_a_saraciei_in_Romania/citation/download

⁴² Ordinul privind aprobarea Metodologiei de alocare a fondurilor bugetare pentru finanțarea de baze și finanțarea suplimentară a instituțiilor de învățământ superior de stat din România, pentru anul 2019, MEN, (<http://www.cnfis.ro/wp-content/uploads/2012/08/OM-nr.3128-2019.pdf>)

⁴³ Banca Mondială, *Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020*. Calcule realizate de Banca Mondială pe baza Recensământului populației și al locuințelor 2011. Note: Pentru orașele mici recent declarate și pentru comune, nu a fost inclusă în categoria de 15.000-19.999 de locuitori din cauza numărului mic de localități (numai un oraș și o comună). În România, învățământul primar cuprinde clasele I-IV, în timp ce învățământul secundar inferior cuprinde ciclul gimnazial (clasele V-VIII)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

- d) rata șomajului depășește cu 30% media existentă la nivel național;
- e) sunt zone izolate lipsite de mijloace de comunicații și infrastructura este slab dezvoltată.

Măsurile de austeritate luate ca urmare a crizei economice din 2008 au afectat orașele mai sus menționate prin demantelarea infrastructurii publice. Finanțarea descentralizată a afectat infrastructura educațională, întrucât orașele cu un buget mic al administrației locale și resurse puține, au fost nevoite să transfere din banii alocați inițial către zona educațională, spre alte domenii precum infrastructura publică.

Conform *Atlasului zonelor urbane marginalizate din România* realizat de Banca Mondială, majoritatea studiilor realizate în România identifică trei criterii de definire a zonelor marginalizate: capitalul uman, ocuparea și condițiile de locuire. Studiul propune patru tipuri de zone:

- Zone dezavantajate pe locuire conțin persoane care locuiesc în condiții neadecvate, însă nu au probleme de ocupare pe piața muncii formale;
- Zone dezavantajate pe ocuparea forței de muncă în care locuitorii nu găsesc un loc de muncă formal, dar nu au probleme de nivel de educație sau locuire;
- Zone dezavantajate pe capital uman, care includ persoane cu un nivel de educație scăzut.

Zonele urbane marginalizate acumulează dezavantaje din toate cele trei de mai sus (p. 6-7). Astfel, în orașele foarte mici, sub 10.000 de locuitori, doar 28,9% din populație locuiește în zone nedezavantajate, față de 43,3% pentru cele de 10.000 – 20.000 de locuitori sau 78,9% pentru orașele mari, cu peste 150.000 de locuitori. În orașele sub 10.000 de locuitori, 25,1% din populație locuiește în zone dezavantajate pe ocupare și 32,8% dezavantajate pe capital uman⁴⁴.

Tabel 11. Distribuția populației urbane în funcție de mărimea orașului și situarea în zone urbane dezavantajate⁴⁵

Indicatori cheie	% în zone nedezavantajate	% în zone dezavantajate pe LOCUIRE	% în zone dezavantajate pe OCUPARE	% în zone dezavantajate pe CAPITAL UMAN	% în zone marginalizate	% în alte zone urbane*)	Total urban (%)
Populația rezidentă	67,8	5,2	9,9	11,7	3,2	2,3	100
<10 000 locuitori	28,9	2,8	25,1	32,8	8,7	1,6	100
10 000-20 000 locuitori	43,4	2,4	22,5	23,9	6,3	1,6	100

⁴⁴ Swinkels, Rob & Stanculescu, Manuela & Anton, Simona & Koo, Bryan & Man, Titus & Moldovan, Ciprian. (2014). *Atlasul zonelor urbane marginalizate din România*. București: Banca Mondială. (https://adrvest.ro/attach_files/Atlas_18Aprilie_RO_final.pdf) (p. 7)

⁴⁵ Banca Mondială, *Atlasul zonelor urbane marginalizate din România*. Datele utilizate de realizatorii studiului: INS, Recensământul Populației și al Locuințelor 2011. *) Alte zone urbane se referă la sectoarele de recensământ cu mai puțin de 50 de locuitori și la cele cu diverse instituții (de exemplu pensiuni, aziluri, penitenciare, mănăstiri etc.) fără sau cu un număr foarte redus de gospodării.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

>20 000-150 000 locuitori	69,8	3,7	10,3	11,3	3,6	1,4	100
>150 000 locuitori	78,9	7,3	4,9	3,9	1,1	3,8	100
București	80,7	7,8	1,2	6,6	0,8	2,8	100

V.3. Minoritățile etnice

Studiile privind vulnerabilitatea minorității rroma sunt destul de edificatoare cu privire la poziția acesteia în ceea ce privește accesul la educație, în special cea universitară. Problemele de acces la învățământul superior, similare cu cele ale copiilor din mediul rural, sunt legate de problemele din învățământul preuniversitar, la care se adaugă rate ridicate de abandon, segregare și plasare discriminatorie din învățământul primar și secundar⁴⁶. Conform *Cadrului Strategic pentru un Învățământ Superior Echitabil*⁴⁷, rromii rămân în mod categoric grupul etnic cu cea mai mică rată de acces la învățământul superior.

Conform Băncii Mondiale (2014, pp. 38-39), ponderea rromilor de 30-34 de ani care au absolvit învățământul superior rămâne aproape de 1% din totalul grupei de vârstă, o rată de peste 20 de ori mai mică decât media națională. Mai mult, dacă ponderea femeilor rrome din aceeași grupă de vârstă care au absolvit învățământul superior a crescut de la 0,7% la 1,6%, aceasta se pare că a rămas constantă în rândul bărbaților. Mai mult, ponderea tinerilor rromi înscriși într-o formă de educație între vârsta de 18 și 25 de ani (datele se referă la participare, nu absolvire) este de 8 ori mai mică pentru femei și de peste 4 ori mai mică pentru bărbați în raport cu situația pe același segment de vârstă în rândul populației nerome.

În studiul *Participarea la educație în învățământul secundar superior* realizat de UNICEF în 2014, 76,2% din populația cuprinsă în grupa de vârstă 15-18 ani, care se află în afara sistemului de educație, sunt români, iar 18,9% sunt de etnie rromă. Restul de 4,9% aparțin altor naționalități (maghiari, germani). Studiul concluzionează că „având în vedere distribuția întregii populații a României în funcție de apartenența etnică a acesteia, în cadrul căreia populația rromă reprezintă 4,3% (conform ultimului Recensământ), proporția de aproape 20% a copiilor de etnie rromă în segmentul populației de 15-18 ani din afara sistemului de învățământ reflectă situația defavorizată a acestora sub aspectul participării la educație.”⁴⁸ Mai mult, conform datelor INS majoritatea elevilor înscriși în anul școlar 2017-2018 în învățământul liceal erau români (94,0%), 4,5% maghiari, 1,0% rromi și 0,5% alte etnii⁴⁹. Date de la Banca Mondială (Tabel 5) confirmă discrepanțele în domeniul educației dintre persoanele de etnie rroma și non-rroma – 31% din persoanele rroma nu au studii formale, 31% au doar educație primară, 28% doar educație liceală și sub un procent au studii superioare.

⁴⁶ Spre exemplu includerea acestora în școli speciale.

⁴⁷ Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020, Banca Mondială. (p. 214)

⁴⁸ Participarea la educație în învățământul secundar superior (2014). București: UNICEF (<http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2017/11/Participarea-la-educatie-in-Invatamantul-secundar-superior-2014.pdf>). (p.42)

⁴⁹ Sistemul educațional în România 2017-2018 (2019). București: INS. (http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/sistemul_educational_in_romania_2017_2018.pdf?fbclid=IwAR3AJpV_ymayq-MLRDXTtNVKoxswJPACYJP46vIbj98qaZiSpvdxzbV4wSY) (p. 29)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Tabel 12. Discrepanța rezultatelor din domeniul educației între persoanele de etnie rroma și non-rroma⁵⁰

Rate de înscriere	Rromi	Alte etnii
Rata de înscriere în învățământul preșcolar (3-6 ani)	37	63
Rata de înscriere în învățământul obligatoriu (7-15 ani)	78	95
Rata de înscriere în învățământul secundar superior (16-19 ani)	23	83
Cel mai înalt nivel educațional completat (25-64)		
Fără studii formale	31	2
Educație primară – ISCED 1	31	9
Educație secundară inferioară – ISCED 2	28	32
Educație secundară superioară – ISCED 3	10	52
Educație post-secundară – ISCED 4+	0	5

În ceea ce privește celelalte minorități etnice studiile dedicate sunt relativ puține. Adrian Hatos (2011) analizează performanța elevilor de etnie maghiară în funcție de tipul de școală – cu predare în limba maghiară sau mixtă. Concluziile studiului sunt însă neclare, lăsând loc și altor posibile interpretări⁵¹:

1. Elevii de etnie maghiară au rezultate mai slabe decât majoritatea, indiferent dacă învață în limba maghiară sau în limba română. Această diferență este însă redusă ca semnificație statistică;
2. Dezavantajul elevilor maghiari care învață în limba maghiară este vizibil doar în situația în care învață în școli cu predare în mai multe limbi. Dacă elevii maghiari învață în școli cu predare doar în limba maghiară, rezultatele lor sunt comparabile cu ale celorlalți copii;
3. Dezavantajul este mai puternic în cazul elevilor maghiari care învață în limba maghiară în școli mixte, decât în cazul elevilor maghiari care învață în limba română.

În privința celorlalte minorități datele sunt foarte reduse. Un posibil motiv ar fi și numărul redus al acestor minorități. Potrivit unui *Policy Brief* realizat de UEFISCDI cea mai mare rată de promovare la examenul de bacalaureat au avut-o elevii care au studiat în limba maternă germană⁵².

Tabel 13. Rezultatele elevilor care au studiat în limba maternă⁵³

Limba maternă	Rata de promovare	Media mediilor generale	Media notele la limba maternă
Limba germană	94,12%	8,39	8,07
Limba croată**	83,33%	6,99	8,81
Limba maghiară (UMAN)	76,61%	7,53	7,88

⁵⁰ Banca Mondială, Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020

⁵¹ Adrian Hatos, *Performanța școlară și lingvistică a copiilor de etnie maghiară*, Revista Română de Sociologie, 3-4, 2011, p. 321-337. (p. 333).

⁵² UEFISCDI, *Policy brief - Analiza datelor statistice privind accesul și rezultatele candidaților care au participat în cadrul celor două sesiuni de bacalaureat - 2017, (RO), No.2, București* (p. 10)

⁵³ UEFISCDI, *Policy brief - Analiza datelor statistice privind accesul și rezultatele candidaților care au participat în cadrul celor două sesiuni de bacalaureat - 2017, (RO), No. 2, București*. Note: *fără limbă maternă, ** sub 10 candidați.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Limba română*	68,58%	7,92	0
Limba maghiară (REAL)	64,31%	7,67	7,91
Limba sârbă	57,69%	7,41	8,8
Limba slovacă	54,76%	7,33	7,83
Limba italiană	44,00%	7,37	8,52
Limba ucraineană	25,00%	6,76	7,65

V.4. Persoanele cu dizabilități

În România, conform datelor de la ANPD, există aproximativ 24.000 de persoane cu dizabilități cu vârsta cuprinsă între 18-24 de ani⁵⁴. La nivel european, România este pe ultimele locuri în ceea ce privește procentul de persoane cu dizabilități incluse în sistemul universitar, conform Eurostudent. Modul în care sistemul educațional s-a raportat la persoanele cu dizabilități a fost destul de neclar și nesistematic. Legea Educației Naționale nu oferă o definiție clară a dizabilității, cerințelor educaționale speciale sau a handicapului. Conform OMEN nr. 3329/2017 *privind Criteriile generale de acordare a burselor și a altor forme de sprijin material pentru studenții și cursanții din învățământul superior de stat, învățământ cu frecvență*, sunt menționate o serie de caracteristici ale beneficiarilor pe criterii medicale: studenții bolnavi TBC, care se află în evidența unităților medicale, cei care suferă de diabet, boli maligne, sindromuri de malabsorbție grave, insuficiență renală cronică, astm bronșic, epilepsie, cardiopatii congenitale, hepatită cronică, glaucom, miopie gravă, boli imunologice, boli rare, tulburări din spectrul autist, boli hematologice (hemofilie, talasemie etc.), surditate, fibroză chistică, cei infestați cu virusul HIV sau bolnavi de SIDA, cei cu handicap locomotor, spondilită anchilozantă sau reumatism articular și cu orice alte boli cronice pe care senatele universitare le pot lua în considerare⁵⁵.

Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, pe care România a ratificat-o, propune trecerea de la modelul medical al definirii dizabilității la modelul social prin care societatea trebuie să se adapteze pentru a deveni mai incluzivă pentru persoanele cu dizabilități. Date statistice recente referitoare la accesul persoanelor cu dizabilități la educație nu au fost identificate. În 2013, doar 56,2% dintre copii cu dizabilități erau înscriși într-o formă de învățământ⁵⁶. Raportul UNICEF din 2015 reliefează următoarele:

„Există un număr redus al persoanelor cu dizabilități și/sau CES în învățământul de masă, raportat la nevoile reale de incluziune a acestei categorii de beneficiari educaționali. - Accesul persoanelor cu dizabilități/CES la nivelurile superioare de învățământ de masă (de exemplu, învățământul secundar superior și învățământul terțiar) este foarte redus.

⁵⁴ Date statistice (2019). ANPD. (<http://anpd.gov.ro/web/wp-content/uploads/2019/09/BULETIN-STATISTIC-ANPD-TRIM-II-2019.pdf>).

⁵⁵ Criterii din 27 februarie 2017 de acordare a burselor și a altor forme de sprijin material pentru studenții și cursanții din învățământul superior de stat, învățământ cu frecvență <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/186994>

⁵⁶ Educația pentru toți și fiecare. (2015) București: UNICEF (http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2017/11/Educatia-pentru-toti-si-pentru-fiecare_2015.pdf).

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Lipsa unui sistem explicit de monitorizare a acestui aspect nu poate sprijini efectiv progresul educației incluzive, care să asigure – în acord cu prevederile articolul 24 din Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități – accesul persoanelor cu dizabilități la o educație efectivă, în condiții de egalitate cu ceilalți, în comunitățile în care trăiesc.” (pag. 22)

Draft

V.5. În funcție de gen

În ceea ce privește diferențele de gen diferențele sunt mai complexe. Persoanele de gen feminin sunt mai numeroase în mai toate etapele de învățământ, mai puțin în cel doctoral. Numărul studentelor la licență depășește numărul studenților⁵⁷. Diferențele sunt o consecință și a faptului că mai multe persoane de gen feminin ajung în treapta de învățământ liceal și finalizează liceul. Principalul motiv ar putea fi legat de începerea activităților remunerate în rândul persoanelor de gen masculin, încă din perioada liceului.

Astfel, studiile⁵⁸ evidențiază faptul că băieții abandonează liceul în proporție mai mare, comparativ cu fetele (4,4% în cazul băieților și 3,2% în cazul fetelor). Analiza UNICEF privind accesul la învățământ superior secundar relevă diferențe între două subgrupe de vârstă (15-16 și 17-18) constatate pe ansamblul populației situate în afara școlii în ceea ce privește și disparitățile de gen: „proporțiile băieților care nu frecventează școala fiind mai reduse decât în cazul fetelor la vârstele de 15 și 16 ani și semnificativ mai ridicate la 17 și 18 ani. Cu alte cuvinte, proporția fetelor care nu au finalizat învățământul obligatoriu de 10 ani este mai mare decât în cazul băieților; în schimb, este mai redusă proporția populației feminine care nu continuă studiile în liceu, comparativ cu segmentul de populație masculină”⁵⁹. Astfel, conform INS, în anul de studiu 2011-2012, 82,8% dintre fetele cu vârsta teoretică de absolvire au finalizat studiile liceale (cu sau fără bacalaureat) față de 76,4% dintre băieți. În același timp 15% dintre băieți, în anul 2013, nu s-au prezentat la Bacalaureat, față de 9,3% în cazul fetelor.

Chiar dacă numărul persoanelor de sex feminin cuprinse în învățământul superior este mai mare decât al persoanelor de sex masculin, diferențe mari de gen apar în ceea ce privește specializările. Eurostat indică diferențe la nivelul UE⁶⁰:

„În UE-28, aproape o treime (32,0 %) dintre toți studenții din învățământul terțiar au studiat științe sociale, jurnalism, informatică, științe economice, administrative sau juridice în 2016 (este de reținut că informațiile prezentate includ datele din 2015 pentru Țările de Jos). Femeile au reprezentat 57,6 % din totalul studenților din acest domeniu de studiu — a se vedea figura 1. Al doilea cel mai frecvent domeniu de studiu au fost științele ingineriei, industria manufacturieră și construcțiile, care au reprezentat 15,7 % din totalul studenților din învățământul terțiar. În acest domeniu, aproape trei sferturi (74,1 %) dintre toți studenții au fost bărbați. Al treilea cel mai mare domeniu de studiu a fost sănătatea și asistența socială, cu o rată de 13,4 % din totalul studenților din învățământul terțiar. În acest domeniu, femeile au constituit aproape trei sferturi (71,2 %) din totalul studenților din învățământul terțiar. În rândul domeniilor de studiu rămase, ilustrate în figura 1, cea mai mare pondere a studentelor a fost înregistrată în cazul celor care au studiat științele educației (unde 78,0 % din totalul studenților au fost femei), iar femeile au reprezentat aproape două treimi (64,5%) din totalul

⁵⁷Raport privind starea învățământului superior din România 2017 - 2018 (2018) București: MEN (<https://www.edu.ro/sites/default/files/Raport%20privind%20starea%20învățământului%20superior%20din%20România%202017%20-2018.pdf>).

⁵⁸ Cadru strategic pentru un învățământ superior echitabil (2015) București: UEFISCDI (<http://old.uefiscdi.ro/Upload/e760f24a-7c52-4b2a-869e-27b45dd41c62.pdf>)

⁵⁹ Participarea la educație în învățământul secundar superior (2014). București: UNICEF (<http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2017/11/Participarea-la-educatie-in-invatamantul-secundar-superior-2014.pdf>)

⁶⁰ Statistici privind învățământul terțiar (2016) Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tertiary_education_statistics/ro)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

studentilor care au studiat artele și științele umaniste. În schimb, în ceea ce privește științele naturii, matematica, statistica și tehnologiile informației și comunicațiilor, ponderea bărbaților în totalul studenților din învățământul terțiar a fost de 61,1 %, din perioada studiilor preuniversitare”.

În privința accesului la educație, România este mai echilibrată din această perspectivă, diferențele de gen fiind mai mici decât media europeană. Astfel, din perspectiva inegalităților de gen, persoanele de gen masculin ajung să fie vulnerabile în ceea ce privește accesul la învățământ superior. Cu toate acestea, la nivel general, România are printre cele mai mari rate de inactivitate a femeilor, cu 20% mai mare decât în rândul bărbaților, iar în ceea ce privește femeile tinere și de vârstă mijlocie rata de inactivitate este cu 5% mai mare decât media UE.

V.6. Situația economică și socială a familiei

Relația dintre statutul social și economic al familiei și rezultatele în mediul școlar au fost edificate de numeroase studii. Cele mai cunoscute sunt cercetările lui Bourdieu și Passeron (1977) sau Coleman (1988) în care prezintă modul în care se reproduc clasele sociale în societate. Mai recent, o serie de studii au apărut pentru a măsura cât de mult contează Situația Economică și socială (SES) a familiei. Cel mai recent în ceea ce privește România, este studiul lui Sebastian Țoc (2018) care analizează cum educația părinților și starea lor financiară determină succesul școlar mai mult decât orice alt factor.

Un studiu realizat de Banca Mondială din 2014 arată că 47,3% dintre părinții elevilor care trăiesc în mediul rural au menționat lipsa resurselor financiare ca principalul motiv pentru care copiii nu finalizează studiile, iar un alt studiu din 2011 menționează că motivul principal invocat de 38,3% dintre elevi pentru a justifica abandonul sunt tot limitările financiare.⁶¹ Situația economică și socială a familiei influențează cel mai mult învățământul superior: „În 2009, peste 50% dintre tinerii români din grupa de vârstă 25-29 ani ce fac parte din chintila cea mai înstărită dețineau o diplomă universitară, în timp ce la nivelul chintilei celei mai sărace rata de absolvire a învățământului terțiar, în aceeași grupă de vârstă, era de doar 5%”⁶².

În cadrul evaluărilor internaționale TIMSS și PIRLS elemente care țin de traiul în sărăcie afectează rezultatele școlare, cum ar fi nutriția inadecvată și lipsa de somn. Conform datelor de la Eurostudent.eu, un sfert (25,1%) dintre studenții din România apreciază că situația materială a părinților nu este bună, dintre care 5,3% apreciază că nu este deloc bună. Iar dintre cei chestionați, 40% au declarat că au părinți absolvenți doar de școală gimnazială. În plus, datele INS în ceea ce privește diferențele dintre proporția copiilor din afara școlii care aparțin chintilelor 1 (cei mai săraci) și 5 (cei mai bogați) ajung la 22, respectiv 16 puncte procentuale (27% față de aproximativ 5% în primul an și 24,2% comparativ cu 8,6% în al doilea an).⁶³

⁶¹ Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020, Banca Mondială (p. 196).

⁶² *Ibidem*, (p.201).

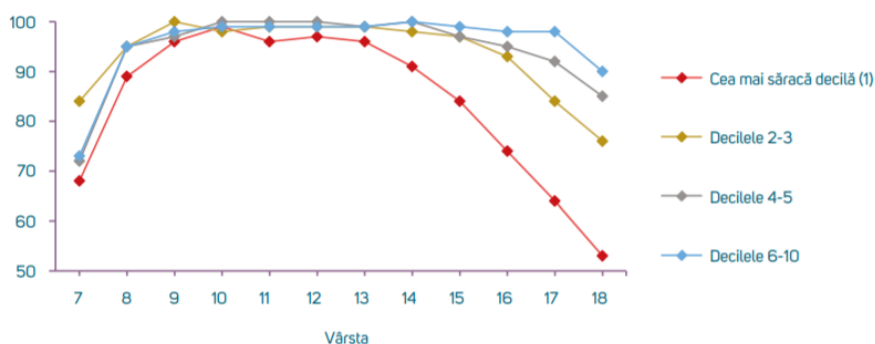
⁶³ Participarea la educație în învățământul secundar superior (2014). București: UNICEF (<http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2017/11/Participarea-la-educatie-in-Invatamantul-secundar-superior-2014.pdf>)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Conform *Raportului de țară din 2019 privind România* al Comisiei Europene, prin analiza rezultatelor testelor PISA 2016 statutul socioeconomic al părinților influențează în mare măsură rezultatele școlare⁶⁴. Analize realizate de Banca Mondială indică următoarele tendințe:

- în cazul adolescenților din localitățile rurale ale căror mame au cel mult studii primare, rata de părăsire timpurie a școlii este de 57% în gospodăriile cele mai sărace, de peste două ori mai ridicată decât cea înregistrată în gospodăriile cu venituri peste medie (25%);
- elevii ale căror mame au cel mult patru clase prezintă un risc de 25% de a renunța la școală față de doar 2% în cazul elevilor ale căror mame au terminat liceul sau au studii superioare;
- o regresie multiplă indică faptul că mediul de rezidență, venitul și nivelul de educație al mamei reprezintă factori semnificativi în ceea ce privește părăsirea timpurie a școlii, însă nivelul de educație obținut de mamă este determinantul care influențează cel mai mult participarea copiilor la învățământul secundar superior⁶⁵.

FIGURA 34: Rata de cuprindere școlară a copiilor din cele mai sărace patru decile în România

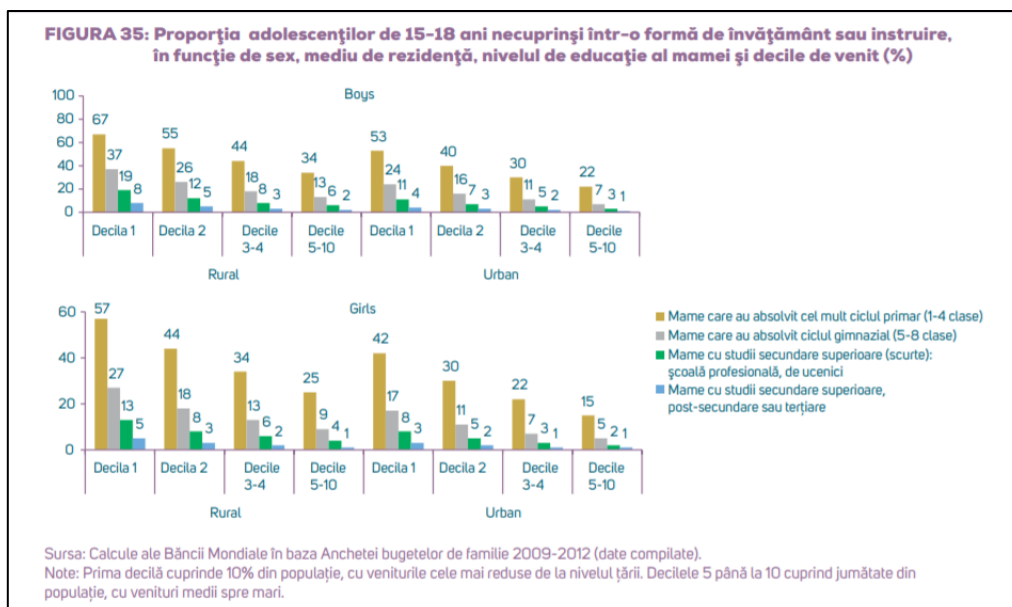
Sursa: Banca Mondială folosind date din ABF 2012-2013.

Notă: Chintile ale venitului total pe adult echivalent (folosind scala de echivalență a OCDE, modificată).

⁶⁴ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-romania_ro.pdf

⁶⁵ Text preluat din *Studiu de fundamentare pentru Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020*, disponibil la: <http://documents.worldbank.org/curated/en/465051467995789896/pdf/103191-WP-P147269-Box394856B-PUBLIC-Background-Study-ROMANIAN.pdf> (p. 196).

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

V.6. Alte aspecte - migrația, sistemul de protecție a copilului și orientarea sexuală

V.6.1. Migrația

Datele privind migrația din România în ultimii ani nu sunt colectate într-un mod sistematic, cu atât mai mult în rândul copiilor rămași în țară. Administrația Prezidențială⁶⁶, conform datelor de la ANPDCA, a aproximat cam 95.000 de copii care au măcar un părinte plecat în străinătate, iar ISJ raportează 150.000 de copii. Studiul menționează că datele sunt subraportate. Absența părinților afectează parcursul educațional al copiilor, în special accesul la studii superioare. Astfel, deoarece nu există date oficiale care să prezinte clar situația, dar mai ales prin prisma impactului pe care îl poate avea absența părinților în cazul educației, recomandăm includerea acestui criteriu în definirea categoriei de studenți vulnerabili.

V.6.2. Sistemul de protecție specială a copilului

În România, conform datelor de la Ministerul Muncii, în iunie 2018 erau 54.472 copii în sistemul de protecție. Aceștia provin din medii defavorizate, iar majoritatea dintre ei ajung în sistem de la sub 1 an de zile. Sistemul de protecție ar trebui să fie o etapă temporară în traiectoria copilului, însă pentru mai mult de jumătate dintre aceștia această este o etapă permanentă. Relațiile cu familia nu se mențin, iar rata adopției este foarte scăzută. Astfel, se creează dependență de sistem care creează un

⁶⁶ RAPORT Grup de Lucru Interinstituțional pentru Copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate (CCPPMS) (2018). București: Administrația Prezidențială (https://www.presidency.ro/files/userfiles/Raportul_Grupului_de_lucru_Interinstituional_dedicat_situatiei_copiiilor_cu_priini_plecai_la_munc_in_strintate.pdf?fbclid=IwAR06wEQZAsyf0u6sAnjm4BuCVjlyhcFvJo97qaAh7xBpsYy0XOax-cYjSb0)

risc mare de vulnerabilitate⁶⁷. În cazul în care își continuă studiile după 18 ani sau din alte motive speciale, aceștia pot beneficia de continuarea măsurii de protecție până la 26 de ani. În 2014, 12% dintre aceștia se aflau în această situație, un procent destul de semnificativ. Lipsa unui sprijin material și emoțional, diferitele forme de abuz la care sunt supuși în sistemul de protecție (în special în Centrele de Plasament) fac din această categorie una dintre cele mai vulnerabile.

V.6.3. Orientarea sexuală

Cu toate că orientarea sexuală acționează ca factor de vulnerabilizare diferit de cele menționate mai sus, argumentăm necesitatea includerii în analiză. România a dezincriminat relațiile homosexuale în 2002, iar legislația privind tratamentul egal a fost adoptată tot după anii 2000, însă nu există legislație privind recunoașterea legală a relațiilor și nici posibilitate de adopție.

Uniunea Studenților Europeni recunoaște că există provocări în ceea ce privește minoritățile sexuale la nivel european⁶⁸. Discriminarea și barierele în a accesa rețele de suport reprezintă aspecte pe care fiecare universitate trebuie să le aibă în vedere. Persoanele LGBT+ pot avea experiențe de hărțuire ce le pot afecta sănătatea psihică și în consecință rezultatele școlare. De asemenea, pot avea dificultăți financiare, dacă părinții refuză să le acorde susținere. În România, în ultimii ani au existat incidente violente privind dreptul de manifestare al persoanelor LGBT+, inclusiv în spațiul universitar. România este considerată una dintre cele mai intolerante țări din Europa în ceea ce privește drepturile persoanelor LGBT+. În cadrul Eurobarometru 2006, doar 3% dintre români au spus că au un prieten sau cunoștință parte din comunitatea LGBT+, față de 35% media europeană. Conform Eurobarometru 2015, 52% dintre cei chestionați cred că discriminarea pe baza de orientare sexuală este răspândită în societatea românească. Doar 36% dintre respondenți au fost de acord ca persoanele LGB⁶⁹ să aibă aceleași drepturi ca persoanele heterosexuale, față de media europeană de 71%. La întrebarea privind gradul de acceptare, 35% au spus că ar fi confortabili cu un coleg de muncă LGB (media europeană a fost de 72%)⁷⁰.

⁶⁷ România: Copiii din sistemul de protecție a copilului (2016) București: Banca Mondială (http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Copiii_din_sistemul_de_protectie_a_copilului.pdf)

⁶⁸ Statement on the experiences and rights of LGBT+ students (<https://www.esu-online.org/?policy=bm72-statement-experiences-rights-lgbt-students>)

⁶⁹ Terminologie folosită de studiu.

⁷⁰ ILGA-Europe Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex People in Europe (2016) Bruxelles: ILGA (https://ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/annual_review_2016-for_web.pdf).

V.7. Metodologie cu privire la stabilirea categoriilor de studenți vulnerabili

Conform analizei de mai sus care a urmărit compararea numeroaselor studii privind modul în care se construiesc inegalitățile sociale în România, au fost identificați o serie de factori care contribuie la construcția unor categorii de studenți vulnerabili.

- A. În funcție de **mediul de proveniență** au fost identificate trei criterii: proveniența din mediul rural, din orașe ce au sub 10.000 de locuitori și din orașe înființate după 2002. Identificarea studenților din această categorie vulnerabilă se va realiza în doi pași:
- a) stabilirea mediului de proveniență – rural versus urban
 - b) stabilirea localității de reședință:
 - i. listarea orașelor care au sub 10.000 de locuitori
 - ii. listarea orașelor care au fost înființate după 2002
 - iii. construirea unui algoritm care să semnaleze apartenența la acest mediu de proveniență – constuirea unei noi variabile prin recodificarea localității de reședință în care variantele de răspuns care conțin localitățile listate la punctele i. și ii. să fie recodificate în varianta Urban_vulnerabil.

Care este mediul de proveniență?

- a) Urban
- b) Rural

Care este localitatea de domiciliu?

- B. În funcție de **situația socio-economică a familiei** au fost identificați doi factori: venitul familiei și nivelul de educație al părinților. Identificarea studenților se va realiza prin chestionare unde vor fi urmărite două aspecte:
- a. venitul lunar per membru/familie,
 - i. dacă acesta este sub 1800⁷¹ RON net, atunci studentul face parte dintr-o categorie vulnerabilă.
 - b. nivel de școlarizare al părinților,
 - i. dacă părinții nu au absolvit nivelul de educație obligatoriu (sub 10 clase), atunci studentul face parte dintr-o categorie vulnerabilă.

Exemple de întrebări:

Întrebare cu variante de răspuns:

Q. Care este venitul familiei lunar per membru?

- a) Sub 1800 RON
- b) Între 1800 – 3000 RON
- c) Între 3001 – 4500 RON
- d) Peste 4500 RON

71 Eurostat consideră persoane aflate în risc de sărăcie care câștigă 60% din valoarea medie a venitului, conform datelor de la INS pentru luna august 2019, valoarea media a veniturilor în România era 3044 RON (<http://www.insse.ro/cms/ro/content/c%C3%A2%C8%99tiguri-salariale-din-1991-serie-lunar%C4%83>)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Cum se descurcă familia dumneavoastră cu veniturile?

- a) Nu ne ajung pentru strictul necesar
- b) Ne ajung pentru strictul necesar, dar nu ne permitem alte lucruri
- c) Ne ajung pentru strictul necesar și putem să achiziționăm și alte bunuri
- d) Ne ajung pentru strictul necesar și alte bunuri și putem și economisi.

Întrebare cu variante predefinite:

Care este ultima școală absolvită de mama?

- a) învățământ primar
- b) învățământ gimnazial
- c) învățământ liceal
- d) învățământ profesional
- e) studii post-liceale
- f) studii universitare și post-universitare

Care este ultima școală absolvită de tata?

- a) învățământ primar
- b) învățământ gimnazial
- c) învățământ liceal
- d) învățământ profesional
- e) studii post-liceale
- f) studii universitare și post-universitare

De asemenea, în ceea ce privește situația familială, relevante sunt încă două aspecte: *relația cu sistemul de protecția a copilului* sau dacă *unul dintre părinți lucrează în afara țării*. Aceste două aspecte pot fi identificate prin următoarele întrebări:

Care este situația dumneavoastră familială?

- a) Familie nucleară, ambii părinți sunt în țară
- b) Familie nucleară, un părinte plecat în străinătate
- c) Familie nucleară, ambii părinți plecați în străinătate
- d) Familie monoparentală, părintele prezent în țară
- e) Familie monoparentală, părintele plecat în străinătate
- f) Orfan

Ați fost beneficiar al sistemului de protecția al copilului?

- a) Da, din centru de plasament
- b) Da, la asistent maternal profesionist
- c) Da, în plasament la rude
- d) Da, în plasament la alte persoane
- e) Nu

D. În ceea ce privește **genul** persoanei, persoanele de gen feminin reprezintă o categorie vulnerabilă. Identificarea se realizează prin întrebare directă.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Care este genul dumneavoastră?

- a) Feminin
- b) Masculin

E. În ceea ce privește minoritățile **etnice**, minoritatea rroma este cea care are un grad mai ridicat de vulnerabilitate. Apartenența etnică este determinată prin auto-identificare:

Care este etnia dumneavoastră?

- a) Română
- b) Rroma
- c) Maghiară
- d) Germană
- e) Alta. Care?

F. În funcție de **orientarea sexuală** persoane care fac parte din minoritatea LGBTQ+ reprezintă un factor de vulnerabilitate. Apartenența este determinată prin auto-identificare.

Faceți parte din minoritatea LGB+?

- a) Da
- b) Nu

G: Prezența **dizabilităților** reprezintă un factor ce poate genera vulnerabilitate în rândul populației studențești. Situația medicală este un criteriu prin care aceasta este definită.

Situația medicală – persoană care suferă de una dintre următoarele afecțiuni: TBC, care se află în evidența unităților medicale, diabet, boli maligne, sindromuri de malabsorbție grave, insuficiență renală cronică, astm bronșic, epilepsie, cardiopatii congenitale, hepatită cronică, glaucom, miopie gravă, boli imunologice, boli rare, tulburări din spectrul autist, boli hematologice (hemofilie, talasemie etc.), surditate, fibroză chistică, virusul HIV sau bolnavi de SIDA, cei cu handicap locomotor, spondilită anchilozantă sau reumatism articular.

VI. Implicațiile GDPR în prelucrarea și administrarea chestionarului național privind satisfacția studenților

VI.1. Introducere

Având în vedere operaționalizarea administrării chestionarului național privind satisfacția studenților prin intermediul Registrului Matricol Unic (fiind propuse două scenarii de validare automată a utilizatorilor care completează chestionarul⁷²), va fi important modul în care sunt prelucrate datele cu caracter personal ale studenților implicați în acest exercițiu, în contextul prevederilor legale existente în legislația națională și europeană în domeniu.

Astfel, pentru analizarea implicațiilor Regulamentului (UE) 2016/679 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor – GDPR) în prelucrarea și administrarea chestionarului vom prezenta cadrul legislativ privind Registrul Matricol Unic, datele cu caracter personal prelucrate, accesul Ministerului Educației Naționale și a universităților la aceste date și legislația în domeniu privind prelucrarea datelor cu caracter personal.

VI.2. Registrul matricol unic al universităților din România – cadrul general

Prin Legea educației naționale nr. 1/2011 din 5 ianuarie 2011 cu modificările și completările ulterioare a fost adoptată baza legală pentru constituirea Registrului matricol unic al universităților din România, denumit în continuare RMUR. Conform articolului 201, alineatul 1, „RMUR este o bază de date electronică în care sunt înregistrați toți studenții din România din universitățile de stat sau particulare acreditate ori autorizate să funcționeze provizoriu, precum și studenții – doctoranzi din Academia România”. De asemenea, „registrele matricole ale universităților și al Academiei Române devin parte a RMUR, asigurându-se un control riguros al diplomelor”.

Regulamentul de organizare, funcționare și operaționalizare a RMUR (în continuare Regulamentul) a fost aprobat prin Ordinul Ministrului Educației Naționale nr. 3.714 din 21 mai 2018 (OMEN nr. 3.714/2018), fiind modificat și completat prin Ordinul Ministrului Educației Naționale nr. 4.736 din 9 august 2019 (OMEN nr. 4.736/2019), acesta fiind anexat respectivului Ordin.

Ministerul Educației Naționale (MEN) este proprietarul, beneficiarul și operatorul RMUR, controlând gestionarea sistemului și având atribuția de a decide cu privire la modificările și îmbunătățirile care i se aduc, în urma consultării și pe baza propunerilor înaintate de către instituțiile care utilizează sistemul informatic (articolul 3). Tot în temeiul articolului 3, MEN **răspunde solidar pentru confidențialitatea datelor personale înregistrate în sistem alături de celelalte instituții care au acces la acestea, în condițiile legii.**

⁷² Descrie în documentul *Caracteristici ale platformei online cuprinzând chestionarul național cu privire la satisfacția studenților* și exemplificate grafic prin *Schema logică a chestionarului*

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Articolul 4 al OMEN nr. 3.714/2018 prevede desemnarea de către MEN a Unității Executive pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI) ca administrator și procesator al RMUR. De asemenea, coordonarea științifică a administrării RMUR va fi asigurată de către un Consiliu Științific, format din reprezentanți ai MEN, Consiliului Național pentru Finanțarea Învățământului Superior, Consiliului Național de Statistică și Prognoză a Învățământului Superior, reprezentanți ai instituțiilor de învățământ superior din România de stat și particulare acreditate și alți reprezentanți ai organizațiilor/instituțiilor cu atribuții în domeniu.

Astfel, răspunderea solidară a MEN pentru confidențialitatea datelor personale înregistrate în sistem se face alături de celelalte instituții menționate mai sus, și anume: UEFISCDI, Consiliului Național pentru Finanțarea Învățământului Superior, Consiliului Național de Statistică și Prognoză a Învățământului Superior, reprezentanți ai instituțiilor de învățământ superior din România de stat și particulare acreditate și alți reprezentanți ai organizațiilor/instituțiilor cu atribuții în domeniu.

VI. 3. Responsabilitățile UEFISCDI privind prelucrarea, gestionarea și protecția datelor în RMUR

După cum este menționat și în cuprinsul OMEN nr. 3.714/2018, UEFISCDI este administratorul RMUR, dezvoltând și actualizând din punct de vedere tehnic modulele sistemului informatic și **asigurând prelucrarea și gestionarea datelor încărcate de către furnizorii de date**, acest aspect fiind prevăzut și în Articolul 5, punctul 2 al Regulamentului. De asemenea, UEFISCDI, ca administrator al RMUR, are următoarele atribuții, după cum sunt prevăzute în Articolul 7 al Regulamentului din Cap. III Operaționalizarea sistemului RMUR:

- „a) asigură buna funcționare și administrare a RMUR;
- b) modifică, îmbunătățește și actualizează, la solicitarea MEN, secțiunile/modulele RMUR;
- c) creează și administrează conturile din cadrul RMUR de gestiune la nivel de universitate, MEN și alte instituții autorizate, în baza unei solicitări aprobate de MEN;
- d) asigură securitatea conturilor de utilizatori și a parolilor în vederea accesării secțiunilor RMUR;
- e) permite accesul în RMUR, în funcție de nivelurile de acces și drepturile utilizatorilor;
- f) colaborează cu IIS și AR și asigură suportul pentru încărcarea datelor în RMUR și utilizarea acestuia;
- g) colaborează cu instituțiile centrale și le sprijină în vederea utilizării RMUR, conform nivelului de acces aprobat de MEN;
- h) se asigură că procedurile de securitate și protecție a datelor înregistrate și actualizate în RMUR sunt aplicate conform reglementărilor în vigoare;**
- i) monitorizează utilizarea RMUR de către persoanele/universitățile/instituțiile care accesează sistemul;**
- j) suspendă și restricționează accesul la RMUR în cazul în care există probleme sau disfuncționalități ale rețelelor și sistemelor de internet, serverelor, furnizorilor de acces la internet, echipamentelor, calculatoarelor, programelor etc.;
- k) nu poate șterge nicio informație personală printr-o operație de tip „rol-back” la o versiune mai veche, aferentă unui student/participant la alte forme de studii;**
- l) asigură confidențialitatea datelor în conformitate cu prevederile legale în domeniu.”**

VI. 4. Responsabilitățile instituțiilor de învățământ superior și Academiei Române privind prelucrarea, gestionarea și protecția datelor în RMUR

Instituțiile de învățământ superior de stat și particulare din România, acreditate sau autorizate să funcționeze provizoriu (ÎÎS), precum și Academia Română (AR) **au obligația de a încărca în RMUR datele despre toți studenții la toate ciclurile universitare, precum și participanții la alte forme de studii furnizate de către acestea**, conform articolului 1 al Regulamentului anexat OMEN nr. 3.714/2018. Categoriile de date încărcate în RMUR sunt specificate în capitolul V al Regulamentului (anexat), fiecare student și cursant înregistrat în RMUR primind un cod matricol individual, alocat conform dispozițiilor din capitolul IV al prezentului Regulament. În acest sens, amintim prevederile Articolului 11, punctul 3 al Regulamentului: **„Generarea codului matricol individual asigură securitatea datelor personale, nefiind posibilă extragerea din acesta a unor variabile ce pot identifica persoana la care se referă.”** De asemenea, **„categoriile de date gestionate prin sistemul RMUR și momentele de validare a datelor încărcate sunt reglementate periodic de către MEN, în urma propunerilor înaintate de Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior (CNFIS) și pe baza consultării ÎÎS și a instituțiilor centrale cu atribuții specifice de analiză și utilizare a datelor privind învățământul superior”**.

Articolul 2 al Regulamentului de organizare, funcționare și operaționalizare a RMUR vizează scopurile colectării și prelucrării datelor primare privind studenții și cursanții din ÎÎS și AR. În prelucrarea și administrarea chestionarului național privind satisfacția studenților este importantă referința din punctul 1 al acestui articol:

„1. vizualizarea de către MEN a traseului educațional al studenților și cursanților din instituțiile de învățământ superior din România și Academia Română în vederea fundamentării, formulării și implementării politicilor publice în domeniu și, implicit, corelării ofertei educaționale cu cerințele pieței muncii, și pentru verificarea autenticității actelor de studii, a documentelor școlare și a parcursului școlar în vederea aplicării vizei Ministerului Educației Naționale prin Centrul Național de Recunoaștere și Echivalare a Diplomelor (CNRED).”

De asemenea, datele colectate urmează a fi arhivate, fără a fi posibilă intervenirea asupra lor, ***putând fi utilizate doar în scopuri de interes public, statistic și de cercetare istorică sau științifică, în conformitate cu reglementările legislative privind protecția datelor și circulația acestora.*** (Articolul 3, punctul 2 al Regulamentului).

Dacă responsabilitățile MEN și UEFISCDI privind administrarea și prelucrarea datelor cu caracter personal au fost menționate mai sus, în continuare vor fi amintite prevederile cuprinse în Articolul 8 al Regulamentului, vizând responsabilitățile și obligațiile ÎÎS și AR în raport cu RMUR, din perspectiva prelucrării și administrării datelor cu caracter personal:

„g) să răspundă de orice transfer de drepturi de vizualizare a datelor din partea universității către o terță persoană fizică și/sau juridică. Transferul acestor drepturi nu va implica în niciun fel responsabilitatea beneficiarului sau a administratorului RMUR, universitățile fiind răspunzătoare de orice prejudiciu/daune de orice fel cauzat/e lor, studentului, beneficiarului sau administratorului RMUR;

- h) în eventualele litigii privind raporturile acestora cu terții să nu solicite sau pretindă, după ce au încărcat date în RMUR, eventuale daune de orice fel de la beneficiarul sau administratorul RMUR;
- i) să asigure confidențialitatea datelor în conformitate cu prevederile legale în domeniu;
- j) sub nicio formă, chiar și la solicitarea scrisă și expresă a studentului/cursantului, universitatea nu are dreptul de a șterge nicio informație despre acesta;
- l) să informeze prin mecanisme proprii (postare la avizier, menționare în contractele de studii etc.) studenții înscriși la toate ciclurile universitare că datele lor personale sunt raportate nominal la MEN prin UEFISCDI."

VI. 5. Prelucrarea datelor cu caracter personal și implicațiile GDPR în cazul de față

Dispozițiile finale ale regulamentului prevăd faptul că beneficiarul și administratorul RMUR vor lua toate măsurile „pentru **prelucrarea datelor colectate în conformitate cu Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, cu modificările ulterioare, și ale Regulamentului (UE) nr. 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor).**

Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, cu modificările ulterioare a fost abrogată prin adoptarea Legii nr. 129/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 102/2005 privind înființarea, organizarea și funcționarea Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal, precum și pentru abrogarea Legii nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date. Această lege a fost adoptată în contextul operaționalizării implementării Regulamentului general privind protecția datelor, astfel încât acesta reprezintă legislația aplicabilă în prelucrarea datelor de către beneficiarul și administratorul RMUR.

Astfel, în prelucrarea și administrarea chestionarului național privind satisfacția studenților vor fi aplicate principiile generale prevăzute în articolul 5 al Regulamentului general privind protecția datelor, dintre care amintim: „Datele cu caracter personal sunt: b) colectate în scopuri determinate, explicate și legitime și nu sunt prelucrate ulterior într-un mod incompatibil cu aceste scopuri; **prelucrarea ulterioară în scopuri de arhivare în interes public, în scopuri de cercetare științifică sau istorică ori în scopuri statistice nu este considerată incompatibilă cu scopurile inițiale, în conformitate cu articolul 89 alineatul (1) ("limitări legate de scop")** și e) păstrate într-o formă care permite identificarea persoanelor vizate pe o perioadă care nu depășește perioada necesară îndeplinirii scopurilor în care sunt prelucrate datele; **datele cu caracter personal pot fi stocate pe perioade mai lungi în măsura în care acestea vor fi prelucrate exclusiv în scopuri de arhivare în interes public, în scopuri de cercetare științifică sau istorică ori în scopuri statistice, în conformitate cu articolul 89 alineatul (1)**, sub rezerva punerii în aplicare a măsurilor de ordin tehnic și organizatoric adecvate prevăzute în prezentul regulament în vederea garantării drepturilor și libertăților persoanei vizate ("limitări legate de stocare")". De asemenea, prelucrarea acestora trebuie realizată într-un mod care asigură securitatea adecvată a datelor cu caracter personal, inclusiv protecția împotriva prelucrării neautorizate sau ilegale și împotriva pierderii, a distrugerii sau a deteriorării accidentale, prin luarea de măsuri tehnice sau organizatorice corespunzătoare. Operatorul responsabil de

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

implementarea și prelucrarea datelor respective este responsabil de implementarea acestor principii și trebuie să poată demonstra această respectare.

Articolul 89 prevede garanții și derogări privind prelucrarea în scopuri de arhivare în interes public, în scopuri de cercetare științifică sau istorică ori în scopuri statistice, alineatul (1) stipulând: „Prelucrarea în scopuri de arhivare în interes public, în scopuri de cercetare științifică sau istorică ori în scopuri statistice are loc cu condiția existenței unor garanții corespunzătoare, în conformitate cu prezentul regulament, pentru drepturile și libertățile persoanelor vizate. **Respectivele garanții asigură faptul că au fost instituite măsuri tehnice și organizatorice necesare pentru a se asigura, în special, respectarea principiului reducerii la minimum a datelor. Respectivele măsuri pot include pseudonimizarea, cu condiția ca respectivele scopuri să fie îndeplinite în acest mod. Atunci când respectivele scopuri pot fi îndeplinite printr-o prelucrare ulterioară care nu permite sau nu mai permite identificarea persoanelor vizate, scopurile respective sunt îndeplinite în acest mod.**” Reducerea la minimum a datelor este principiul prevăzut în articolul 5, punctul 1, litera c) : „Datele cu caracter personal sunt: adecvate, relevante și limitate la ceea ce este necesar în raport cu scopurile în care sunt prelucrate ("reducerea la minimum a datelor")”.

VI.6. Concluzii

Analizând legislația în vigoare privind constituirea și operaționalizarea Registrului matricol unic al universităților din România, am scos în evidență, în secțiunile de mai sus, responsabilitățile vizând procesarea datelor cu caracter personal ale principalelor instituții implicate în gestionarea, administrarea și operaționalizarea RMUR.

De asemenea, Regulamentul privind RMUR prevede explicit aplicabilitatea Regulamentului general privind protecția datelor în colectarea și prelucrarea datelor privind studenții înregistrați la universitățile de stat și private din România sau în cadrul Academiei Române.

În concluzie, având în vedere natura chestionarului național privind satisfacția studenților, și anume de a reprezenta o prelucrare în scopuri de cercetare științifică ori în scopuri științifice a datelor furnizate prin intermediul RMUR, acest instrument se înscrie în cadrul derogărilor privind prelucrarea datelor cu caracter personal. Astfel, prelucrarea ulterioară a acestora nu este considerată incompatibilă cu scopurile inițiale, în plus putând fi stocate pentru perioade mai lungi de timp, sub rezerva punerii în aplicare a măsurilor de ordin tehnic și organizatoric adecvate în vederea garantării drepturilor și libertăților persoanelor vizate.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Draft

VII. Analiza de nevoi

Pornind de la analiza cadrului legal vizând educația terțiară, observăm **existența unor elemente incipiente în legislația actuală**, coroborate cu prevederi similare adoptate la nivel european, de la care ar putea fi conturat un **cadru legal adecvat pentru aplicarea periodică a unui chestionar național cu privire la satisfacția studenților**.

Carta universitară, reprezentând documentul fundamental după care se ghidează orice comunitate dintr-o instituție de învățământ superior, reflectă **importanța acordată sondării opiniei studenților cu privire la gradul de satisfacție în relație cu serviciile educaționale primite**. Din analiza cartelor universitare ale instituțiilor de învățământ superior din România reiese că sub 50% dintre acestea (42 din 94, reprezentând 42% din total) prevăd chestionarea studenților prin menționarea explicită a faptului că opinia studenților constituie o modalitate de evaluare a activității universitare. De asemenea, este deseori menționat faptul că **studenții sunt parteneri ai instituțiilor de învățământ superior și membri egali ai comunității academice**, formulare preluată din Legea Educației Naționale, dar aplicată deficitar după cum reiese din datele prezentate mai sus.

În cazul universităților ale căror carte universitare au prevederi referitoare la chestionarea și sondarea studenților, a fost identificată o singură mențiune, asemănătoare în cele mai multe cazuri, statuând faptul că studenții sunt considerați parteneri egali în procesul de învățământ și cercetare științifică, iar opinia lor individuală sau colectivă exprimată prin reprezentanții studenților, organizațiile studențești ori prin sondaje realizate în urma unor metodologii validate, constituie una dintre modalitățile de autocontrol, de evaluare și îmbunătățire a activității universitare.

Cu toate acestea, în cartele universitare regăsim **principiile respectării dreptului la opinie și cel al libertății de exprimare al studenților**, în baza cărora studenții au dreptul să își exprime liber opiniile academice cu privire la orice subiect de interes în concordanță cu respectarea imaginii și integrității instituției unde își desfășoară studiile. Existența acestora principii în majoritatea cartelor instituțiilor de învățământ superior din România reprezintă un pas înainte prin formalizarea unor principii care vizează dialogul și chestionarea studenților.

În plus, a fost creat deja un **precedent legal privind utilizarea unor instrumente de sondare a opiniei studenților** în procesul de evaluare a cadrelor didactice de către studenți. Acest element legal este dezvoltat în legislația secundară de către Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior. Chestionarea studenților este astfel transpusă în practică prin indicatorii cuprinși în *Metodologia de evaluare externă, standardele, standardele de referință și lista indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior*, iar ca urmare a procentului ridicat de ÎÎS cu rezultate pozitive în evaluările instituționale, plecăm de la premisa că acești indicatori au fost însușiți de către universitățile din România, cel puțin la nivel formal. În același timp, se observă că studenții evaluatori ARACIS nu utilizează eficient și pe deplin instrumentele de sondare a opiniei studenților, fapt demonstrat de lipsa indicatorilor IP A.2.1.5 și IP B.2.1.3⁷³ din rapoartele de evaluare instituțională redactate de către aceștia.

⁷³ Din Metodologia de evaluare externă, standardele, standardele de referință și lista indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Având în vedere demersurile deficitare întreprinse de către ÎÎS în ce privește evaluarea percepției studenților privind calitatea serviciilor educaționale primite, este **necesară îmbunătățirea sistemului de sondare a satisfacției acestora cu privire la diferite aspecte care țin de procesul educațional și de viața studentescă**. Acest obiectiv s-ar putea realiza prin complementarea eforturilor ÎÎS de creșterea gradului de implicare a organizațiilor studențești și a studenților reprezentanți.

Lipsa unei culturi a chestionării studenților este relevantă de numărul relativ redus de ÎÎS care inițiază demersuri privind chestionare satisfacției studenților. Din totalul universităților din România, **doar 35,11% au publicat pe site-ul propriu un model de chestionar pentru sondarea studenților** privind chestiuni diferite de percepție în relație cu prestația cadrelor didactice. De asemenea, un fapt și mai alarmant este că **doar 28,72% dintre ÎÎS au publicat pe site-ul propriu un raport realizat în urma unui chestionar de tipul celui menționat anterior**. Această realitate indică faptul că nici măcar totalitatea universităților care aplică un chestionar privind satisfacția studenților în relație cu prestația cadrelor didactice nu au dezvoltat un mecanism de transparență și feedback care ar implica cel puțin publicarea unui raport ca urmare a aplicării chestionarului în cauză. Nu în ultimul rând, se observă **diferențe notabile privind implementarea unui asemenea instrument**, la nivel instituțional existând diferite structuri responsabile de această acțiune (Comisia de Evaluare și Asigurare a Calității, Departamentul de Asigurare a Calității sau Centrul de Consiliere și Orientare în Carieră).

Astfel, studenții sunt considerați a avea un rol central în procesul de asigurare și evaluare a calității învățământului superior, aspect observat inclusiv prin menționarea în legislația națională privind învățământul superior a importanței opiniei acestora, prevederi care au fost într-o anumită măsură implementate în legislația secundară sau la nivelul ÎÎS.

Cu toate acestea, **opinia studenților nu este luată în considerare întotdeauna**, astfel încât **implementarea periodică a unui chestionar național cu privire la satisfacția lor ar contribui decisiv la implementarea acestui deziderat în Sistemul Național de Învățământ Superior**.

În acest context, este **necesară oferirea unui model de bună practică prin implementarea unui instrument de sondare la nivel național**, acesta având rolul de a stabili unele practici unitare la nivel minimal în instituțiile de învățământ din România referitor la sondarea percepției studenților cu privire la diverse aspecte care compune experiența studenților.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Anexa nr. 1 – Lista abrevierilor pentru instituțiile de învățământ superior

Nr.crt.	Instituția de învățământ superior	Abrevierea utilizată
1.	Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca	AMGD
2.	Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” din București	APG
3.	Academia de Studii Economice Din București	ASE
4.	Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă” din Brașov	AFAHC
5.	Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Din Sibiu	AFTS
6.	Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul” din București	ANIMVB
7.	Academia Navală „Mircea Cel Bătrân” din Constanța	ANMB
8.	Academia Tehnică Militară din București	ATMB
9.	Fundația „Agora” - Universitatea „Agora” din Oradea	U AGORA
10.	Fundația Universitară „Alma Mater” - Universitatea „Alma Mater” din Sibiu	U ALMA MATER
11.	Institutul Creștin după Evanghelie „Timotheus” din București	INSTITUTUL TIMOTHEUS
12.	Institutul de Administrare a Afacerilor din București	IAAB
13.	Institutul Teologic Baptist din București	INSTITUTUL BAPTIST
14.	Institutul Teologic Penticostal din București	INSTITUTUL PENTICOSTAL
15.	Institutul Teologic Protestant din Cluj Napoca	INSTITUTUL PROTESTANT
16.	Școala Națională De Studii Politice Și Administrative din București	SNSPA
17.	Școala Normală Superioară București	SNSB
18.	Universitatea „Mihail Kogălniceanu” din Iași	U MIHAIL KOGĂLNICEANU
19.	Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia	UAB
20.	Universitatea „Adeventus” din Cernica (Institutul Teologic Adventist din Cernica - Ilfov)	U ADVENTUS
21.	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași	UAIC
22.	Universitatea „Andrei Șaguna” din Constanța	U ANDREI ȘAGUNA
23.	Universitatea „Apollonia” din Iași	U APOLLONIA
24.	Universitatea „Artifex” din București	U ARTIFEX
25.	Universitatea „Athenaeum” din București	U ATHENAEUM
26.	Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad	UAV
27.	Universitatea „Avram Iancu” din Cluj Napoca	U AVRAM IANCU
28.	Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca	UBB
29.	Universitatea „Bogdan Vodă” din Cluj Napoca	U BOGDAN VODĂ
30.	Universitatea „Constantin Brâncoveanu” din Pitești	U CONSTANTIN BRÂNCOVEANU

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Nr.crt.	Instituția de învățământ superior	Abrevierea utilizată
31.	Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu	UTG JIU
32.	Universitatea „Danubius” din Galați	U DANUBIUS
33.	Universitatea „Dimitrie Cantemir” din Târgu-Mureș	U DIMITRIE CANTEMIR
34.	Universitatea „Dunărea De Jos” din Galați	UDJ
35.	Universitatea „Eftimie Murgu” din Reșița	UEM
36.	Universitatea „Emanuel” din Oradea	U EMANUEL
37.	Universitatea „George Bacovia” din Bacău	U GEORGE BACOVIA
38.	Universitatea „George Barițiu” din Brașov	U GEORGE BARIȚIU
39.	Universitatea „Hyperion” din București	U HYPERION
40.	Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu	ULBS
41.	Universitatea „Mihai Eminescu” din Timișoara	U MIHAI EMINESCU
42.	Universitatea „Nicolae Titulescu” din București	U NICOLAE TITULESCU
43.	Universitatea „Ovidius” din Constanța	UOC
44.	Universitatea „Petre Andrei” din Iași	U PETRE ANDREI
45.	Universitatea „Petrol-Gaze” din Ploiești	UPG
46.	Universitatea Română de Științe și Arte „Gheorghe Cristea” din București	U GHEORGHE CRISTEA
47.	Universitatea „Sapientia” din Cluj-Napoca	U SAPIENTIA
48.	Universitatea „Spiru Haret” din București	U SPIRU HARET
49.	Universitatea „Ștefan Cel Mare” din Suceava	USV
50.	Universitatea „Tibiscus” din Timișoara	U TIBISCUS
51.	Universitatea „Titu Maiorescu” din București	U TITU MAIORESCU
52.	Universitatea „Transilvania” din Brașov	UTBV
53.	Universitatea „Valahia” din Târgoviște	UVTGV
54.	Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău	UVA
55.	Universitatea Bioterra din București	U BIOTERRA
56.	Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din București	UC DIMITRIE CANTEMIR
57.	Universitatea Creștină „Partium” din Oradea	U PARTIUM
58.	Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București	UAUIM
59.	Universitatea de Artă și Design Din Cluj-Napoca	UAD
60.	Universitatea De Arte „George Enescu” din Iași	UAGE
61.	Universitatea De Arte Din Târgu Mureș	UAT
62.	Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București	UMF BUCUREȘTI
63.	Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” din Iași	UMF IAȘI
64.	Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca	UMF CLUJ
65.	Universitatea de Medicină și Farmacie „Victor Babeș” din Timișoara	UMF TIMIȘOARA

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Nr.crt.	Instituția de învățământ superior	Abrevierea utilizată
66.	Universitatea de Medicină și Farmacie din Craiova	UMF CRAIOVA
67.	Universitatea De Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie din Târgu Mureș	UMFST
68.	Universitatea de Nord din Baia Mare	UNBM
69.	Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară „Ion Ionescu de la Brad” din Iași	USAMV IAȘI
70.	Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului „Regele Mihai I al României” din Timișoara	USAMV TIMIȘOARA
71.	Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca	USAMV CLUJ
72.	Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București	USAMVB
73.	Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad	U VASILE GOLDIȘ
74.	Universitatea de Vest din Timișoara	UVT
75.	Universitatea din București	UB
76.	Universitatea din Craiova	UCV
77.	Universitatea din Oradea	UO
78.	Universitatea din Petroșani	UPET
79.	Universitatea din Pitești	UPIT
80.	Universitatea Ecologică din București	U ECOLOGICA
81.	Universitatea Europeană „Drăgan” din Lugoj	U DRĂGAN
82.	Universitatea Maritimă din Constanța	UMC
83.	Universitatea Națională de Apărare „Carol I” din București	UNAB
84.	Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale” Din București	UNATC
85.	Universitatea Națională de Arte din București	UNARTE
86.	Universitatea Națională de Educație Fizică și Sport din București	UNEFS
87.	Universitatea Națională de Muzică din București	UNMB
88.	Universitatea Politehnică din București	UPB
89.	Universitatea Politehnică Timișoara	UPT
90.	Universitatea Româno-Americană din București	U ROMÂNNO-AMERICANĂ
91.	Universitatea Româno-Germană din Sibiu	U ROMÂNNO - GERMANĂ
92.	Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași	UT IAȘI
93.	Universitatea Tehnică de Construcții din București	UTCB
94.	Universitatea Tehnică din Cluj - Napoca	UTCN

Anexa nr. 2 – Articolele de presă consultate în descrierea percepției evaluării calității învățământului superior în presa internațională

1. The Atlantic - We Are Creating Walmarks of Higher Education, <https://www.theatlantic.com/education/archive/2013/12/we-are-creating-walmarks-of-higher-education/282619/>;
2. The Guardian - Educational quality: how should we judge and communicate it?, <https://www.theguardian.com/higher-education-network/2013/jan/17/educational-quality-student-choice-information>;
3. The Guardian - How can universities ensure their students are satisfied?, <https://www.theguardian.com/higher-education-network/2017/sep/11/how-can-universities-ensure-their-students-are-satisfied>;
4. The Guardian - Universities can learn from schools when it comes to improving teaching quality, <https://www.theguardian.com/higher-education-network/2015/aug/07/universities-can-learn-from-schools-when-it-comes-to-improving-teaching-quality>;
5. The Guardian - 'Student experience' is the new buzzword, but what does it mean?, <https://www.theguardian.com/education/2014/feb/04/university-education-not-just-about-student-experience>;
6. The Guardian - Third of university students say courses are poor value, <https://www.theguardian.com/education/2017/jun/07/third-of-university-students-say-courses-are-poor-value>;
7. The Guardian - What do students want most? To be treated with respect, <https://www.theguardian.com/higher-education-network/2018/mar/16/students-want-most-treated-with-respect-academics-anonymous>;
8. The Independent - Data security is an absolute prerequisite of a good student experience, and we need to talk about it more, <https://www.independent.co.uk/student/student-life/Studies/data-security-is-an-absolute-prerequisite-of-a-good-student-experience-and-we-need-to-talk-about-it-a7162216.html>;
9. ABC News - Concerns conditions on Charles Sturt University's registration will damage student credibility, <https://www.abc.net.au/news/2019-05-23/concerns-over-charles-sturt-university-spending-and-credibility/11142020>;
10. ABC News - New national strategy for international education launched in Launceston, <https://www.abc.net.au/news/2016-04-30/new-national-strategy-for-international-education-launched/7373030>;
11. NZ Herald - University of Auckland defends 'super-tutorial' of 147 students, https://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11867718;
12. Stuff New Zealand - Higher education has to move with the times, <https://www.stuff.co.nz/business/opinion-analysis/103056647/higher-education-has-to-move-with-the-times>;
13. Stuff New Zealand - Victoria University students call for teaching quality to increase with fees, <https://www.stuff.co.nz/national/education/84700957/victoria-university-students-call-for-teaching-quality-to-increase-with-fees>;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

14. CBC - *U of O students prepare to sit year out due to OSAP cuts*,
<https://www.cbc.ca/news/canada/ottawa/university-ottawa-osap-cuts-school-returns-1.5264636>;
15. Globalnews - *Ontario teens worried about declining quality of education, future jobs: poll*,
<https://globalnews.ca/news/4120819/ontario-teens-worried-about-declining-quality-of-education-future-jobs-poll/>;
16. Globalnews - *UBC students move into campus housing as demand hits all-time high*,
<https://globalnews.ca/news/5840777/ubc-move-in-day/>.

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Anexa nr. 3 – Articolele de presă consultate în prezentarea impactului mediatic generat de implementarea National Student Survey în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord

1. The Guardian – *Student group threatens to boycott national survey*, <https://www.theguardian.com/education/2006/jan/20/students.uk>;
2. The Telegraph – *National student survey: UK student satisfaction reaches new record*, <https://www.telegraph.co.uk/education/universityeducation/9569864/National-student-survey-UK-student-satisfaction-reaches-new-record.html>;
3. The Guardian – *Students are grown-ups – their unions should stop treating them like children*, <https://www.theguardian.com/higher-education-network/blog/2014/jun/02/nus-protect-students-not-encourage-freedom>;
4. The Guardian – *Is the National Student Survey fit for purpose?*, <https://www.theguardian.com/higher-education-network/blog/2014/aug/12/do-we-still-need-national-student-survey-university>;
5. The Guardian – *The National Student Survey should be abolished before it does any more harm*, 13.08.2015, <https://www.theguardian.com/higher-education-network/2015/aug/13/the-national-student-survey-should-be-abolished-before-it-does-any-more-harm>;
6. The Guardian – *Students vote to sabotage plans to rate teaching in universities*, 20.04.2016, <https://www.theguardian.com/education/2016/apr/20/students-vote-to-sabotage-plans-to-rate-teaching-in-universities>;
7. The Independent – *Jo Johnson insists higher education reforms will 'set you up for life' in open letter to students*, 10.08.2016, <https://www.independent.co.uk/student/news/jo-johnson-higher-education-and-research-bill-tef-rising-tuition-fees-nss-2016-a7183291.html>;
8. The Independent – *National Student Survey 2016: Vast majority of students satisfied with their course, despite rising tuition fees*, 10.08.2016, <https://www.independent.co.uk/student/news/national-student-survey-2016-vast-majority-of-students-satisfied-with-their-course-despite-rising-a7182361.html>;
9. The Guardian – *Universities and NUS plan boycott of flagship teaching rankings*, 22.11.2016, <https://www.theguardian.com/education/2016/nov/22/universities-nus-boycott-teaching-excellence-framework-tuition-fees>;
10. The Guardian – *Students: boycott survey to stop cynical plan to raise fees*, 05.01.2017, <https://www.theguardian.com/education/2017/jan/05/students-boycott-survey-to-stop-cynical-plan-to-raise-fees>;
11. The Independent – *Oxford University students are latest to boycott student survey in protest over tuition fee hikes*, 12.01.2017, <https://www.independent.co.uk/student/news/oxford-university-students-protest-tuition-fees-hike-boycott-student-survey-satisfaction-tef-sorana-a7523781.html>;
12. The Independent – *Students 'boycotting' NUS National Student Survey boycott*, 24.02.2017, <https://www.independent.co.uk/student/news/students-boycotting-nus-national-student-survey-oxford-university-warwickcambridge-tef-tuition-fees-a7598216.html>;
13. The Independent – *Student satisfaction levels fall amid nationwide protest against rising tuition fees*, 09.08.2017, <https://www.independent.co.uk/student/news/students-boycott-national-student-survey-protest-against-higher-tuition-fees-decline-nus-tef-a7883221.html>;

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

14. Financial Times – *Students at top universities snub survey in tuition fees protest*, 09.08.2017, <https://www.ft.com/content/4e8ee366-7c50-11e7-ab01-a13271d1ee9c>;
15. The Guardian – *How can universities ensure their students are satisfied?*, 11.09.2017, <https://www.theguardian.com/higher-education-network/2017/sep/11/how-can-universities-ensure-their-students-are-satisfied>;
16. The Guardian – *Nagging university students for feedback is like pestering for TripAdvisor reviews*, 02.02.2018, <https://www.theguardian.com/higher-education-network/2018/feb/02/nagging-university-students-for-feedback-is-like-pestering-for-tripadvisor-reviews>;
17. University of Liverpool Student News – *National Student Survey Guild boycott: Dispelling the myths*, 14.02.2019, <https://news.liverpool.ac.uk/2019/02/14/national-student-survey-guild-boycott-dispelling-the-myths/>;
18. Beaveronline – *LSE reckons with its student satisfaction problem*, 01.05.2019, <https://beaveronline.co.uk/lse-reckons-with-its-student-satisfaction-problem/>.

Anexa nr. 4 – Bibliografia consultată în vederea realizării studiului cu privire la stabilirea categoriilor de studenți vulnerabili

1. Accesul La Educație A Tinerilor Cu Dizabilități În România, Cu Focalizare Pe Învățământul Secundar Superior, Vocațional Și Universitar (2016) Asociația RENINCO România (<https://www.reninc.ro/images/studiicomplementare/Accesul%20la%20educatie%20a%20tinerilor%20cu%20dizabilitati%20in%20Romania,%202016.compressed.pdf>).
2. Cadru strategic pentru un învățământ superior echitabil (2015) București: UEFISCDI (<http://old.uefiscdi.ro/Upload/e760f24a-7c52-4b2a-869e-27b45dd41c62.pdf>).
3. Date statistice (2019). ANPD. (<http://anpd.gov.ro/web/wp-content/uploads/2019/09/BULETIN-STATISTIC-ANPD-TRIM-II-2019.pdf>).
4. Educația pentru toți și fiecare. (2015) București: UNICEF (http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2017/11/Educatia-pentru-toti-si-pentru-fiecare_2015.pdf).
5. ILGA-Europe Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex People in Europe (2016) Bruxelles: ILGA (https://ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/annual_review_2016-for_web.pdf).
6. La școală. O privire asupra participării la educație folosind analiza pe cohortă (2017) București: UNICEF (<http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Studiu-Cohorta.pdf>).
7. Participarea la educație în învățământul secundar superior (2014). București: UNICEF (<http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2017/11/Participarea-la-educatie-in-invatamantul-secundar-superior-2014.pdf>).
8. Populația României pe localități (2016). București: INS (http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/populatia_romaniei_pe_localitati_la_1ianuarie2016_0.pdf).
9. Pricopie, Remus et al, Acces și echitate în învățământul superior din România. Dialog cu elevii și studenții (2011), București: Comunicare.ro (http://www.invatamant-superior.ro/wp-content/uploads/2013/08/Acces_si_echitate.pdf).
10. Raport: Grup de Lucru Interinstituțional pentru Copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate (CCPPMS) (2018). București: Administrația Prezidențială (https://www.presidency.ro/files/userfiles/Raportul_Grupului_de_lucru_Interinstituional_dedicat_situatiei_copilor_cu_prini_plecai_la_munc_in_strintate.pdf?fbclid=IwAR06wEQZAsyf0u6sAnjm4BuCVjlyhcFvJo97qaAh7xBpsYy0XOax-cYjSb0).
11. Raportul național privind starea calității în unitățile de învățământ preuniversitar public din mediul rural (2015). București: ARACIP (<http://oldsite.edu.ro/index.php/articles/23519>).
12. Raport privind starea învățământului superior din România 2017 - 2018 (2018) București: MEN (https://www.edu.ro/sites/default/files/Raport%20privind%20starea%20învățământului%20superior%20din%20România_%202017%20-2018.pdf).
13. România: Copiii din sistemul de protecție a copilului (2016) București: Banca Mondială (http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Copiii_din_sistemul_de_protectie_a_copilului.pdf).
14. Social and Economic Conditions of Student Life In Europe (2018) Bielefeld: EuroStudent (https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EUROSTUDENT_VI_Synopsis_of_Indicators.pdf).
15. Statement on the experiences and rights of LGBT+ students (<https://www.esu-online.org/?policy=bm72-statement-experiences-rights-lgbt-students>)

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

16. Statistici privind învățământul terțiar (2016) Eurostat
(https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tertiary_education_statistics/ro).
17. Swinkels, Rob & Stanculescu, Manuela & Anton, Simona & Koo, Bryan & Man, Titus & Moldovan, Ciprian. (2014). Atlasul zonelor urbane marginalizate din Romania. 10.13140/2.1.3739.8728.
18. Țoc, Sebastian. Clasă și Educație. (2018) București: Pro Universitaria.